

Länssstyrelsen
Skåne

Strandängsfåglar längs nedre Helgeån i Kristianstads Vattenrike 2017 med jämförelser bakåt i tiden

Titel:	Inventering av strandängsfåglar längs nedre Helgeån i Kristianstads Vattenrike 2017
Utgiven av:	Länsstyrelsen Skåne
Författare:	Roine Strandberg, Mirja Ström-Eriksson & Richard Ottvall
Beställning:	Länsstyrelsen Skåne 205 15 Malmö Telefon 010-224 10 00
Copyright:	Länsstyrelsen Skåne
Diarienummer:	512-11323-2017
ISBN:	978-91-7675-103-9
Rapportnummer:	2017:31
Layout:	Länsstyrelsen Skåne och författare
Tryckeri, upplaga:	Länsstyrelsen Skåne, 30 ex
Tryckår:	2017
Omslagsbild	Hans Cronert

Innehållsförteckning

FÖRORD	6
SAMMANFATTNING	7
INLEDNING	8
METOD	8
Inventerat område	8
Jämförelse med tidigare inventeringar	11
Problematik med bedömningar	11
Änder	11
Strandskata	12
Tofsvipa	12
Kärnsnäppa & Brushane	12
Enkelbeckasin	12
Rödspov	12
Storspov	12
Rödbena	13
Mindre strandpipare	13
RESULTAT 2017	14
Grågås	14
Gravand	15
Gräsand	15
Stjärtand	15
Kricka	15
Årta	15
Skedand	16
Snatterand	16
Bläsand	16
Strandskata	16
Tofsvipa	16
Mindre strandpipare	17
Enkelbeckasin	18
Rödspov	18
Storspov	19
Rödbena	19
Sydlig kärnsnäppa	20
Brushane	20
Gulärla	20
JÄMFÖRELSE MED TIDIGARE INVENTERINGAR	20
Håslövs ängar	22
Andfåglar	22
Vadare	24
Gulärla	26
Lillöområdet – Isternäset	26
Andfåglar	26

Vadare	28
Gulärla	29
Hovby ängar.....	29
Andfåglar	29
Vadare	30
Gulärla	31
Fredriksdalsviken.....	32
Åby ängar.....	33
Vinnö ängar.....	34
Åsums ängar	35
Viby äng.....	36
Rinkaby ängar (inklusive Horna ängar).....	37
Vramsåns mynning.....	38
Köpinge ängar.....	39
Borrestads ängar	39
Pulken	40
Gulärlans förekomst 1990, 2012 och 2017	41
Tofsvipa.....	41
Rödspov	42
Rödbena	42
PREDATORER OCH DESS PÅVERKAN PÅ STRANDÄNGSFÅGLARNA.....	44
KOMMENTARER KRING UTVECKLINGEN FÖR VADARFÅGLARNA OCH PÅVERKANDE FAKTORER	47
REFERENSER.....	49

Förord

Strandängarna längs de nedre delarna av Helgeån har uppmärksamrats sedan starten av arbetet inom Biosfärområde Kristianstads Vattenrike i början av 1990-talet. Inventeringar visade då att vadarfåglarna, bland annat rödspov och brushane gått kraftigt tillbaka. I samarbete med brukare och markägare påbörjades ett omfattande restaureringsarbete som bidrog till att vända den negativa utvecklingen.

I början av 2000-talet vände den positiva trenden och flertalet arter har sedan dess minskat. Det som sker på Vattenrikets strandängar är inte unikt och det är sannolikt flera samverkande faktorer som bidrar till den generella negativa trenden. I Vattenriket verkar den kraftiga sommaröversvämningen 2007 ha bidragit till att påskynda förloppet.

I denna rapport redovisas och analyseras resultaten av häckfågelinventeringar utförda 2017 och jämförs med inventeringar bakåt i tiden, bland annat från den närmast föregående heltäckande inventeringen 2014. Medan simänderna visar på en fortsatt negativ utveckling, verkar den generella trenden vara bruten för vadarfåglarna. Resultaten visar på en tydlig återhämtning på strandängarna kring Hammarsjön. Kanske har en fortsatt återhämtning av vegetationen sedan sommaröversvämningen 2007 tillsammans med ett minskat antal predatorer och lyckade försök med att hålla kvar vårhögvattnet på Håslövs ängar bidragit till detta.

Det är viktigt att en fortsatt uppföljning av strandängsfåglarna sker och vi hoppas att de försiktigt positiva resultaten för vadarfåglarna kring Hammarsjön är början på en generell förbättring på strandängarna längs nedre delarna av Helgeån.

Inventering har utförts av Roine Strandberg, Mirja Ström-Eriksson och Richard Ottvall och har finansierats inom ramen för den regionala miljöövervakningen och som en del av uppföljningen av biologisk mångfald inom skyddade områden. Kristian Nilsson och Hans Cronert har varit projektansvariga.

Hans Cronert
Naturvårdsförvaltare och naturvårdskoordinator
Länsstyrelsen i Skåne län och Biosfärområde Kristianstads Vattenrike

Sammanfattning

Tretton strandängsområden längs nedre Helgeån inom Kristianstads Vattenrike inventerades 2017. Resultatet visar på vikande antal simänder inom hela inventeringsområdet och trots att det samma gäller för vadarfåglar har en tydlig ökning skett sedan 2012 vid Hammarsjön. Även gulärnan har ökat totalt sett sedan 2012, även här är det framförallt Hammarsjön som står för ökningen. En tidig vegetationstillväxt 2017 gynnade flertalet vadare och gulärna medan låga vattennivåer var missgynnande generellt. Rödspöven har haft en långsiktigt nedåtgående trend inom hela Kristianstads Vattenrike vilken är högst oroväckande. Resultatet 2017 med fem häckningar och fyra flygga ungar vid Hammarsjön är därför mycket positivt. Situationen på Isteräset är mindre lovande och där kan arten vara på utgående. Det tredubbla antalet hanar jämfört med honor rödspov i Vattenriket ger en fortsatt skev könsfördelning. Rödbenan har totalt sett minskat successivt genom hela inventeringsserien men den alarmerande långsiktiga minskningen verkar ha bromsats upp de senaste åren. Påverkande faktorer på vadarbestånden är (1) födounderlag, (2) häckningsmiljö och (3) predationstryck. Dålig häckningsframgång för vadarfågarna beror alltså sannolikt till stor del på hög predation i kombination med torka vilket minskar födounderlaget och vegetationstillväxten på strandängarna. Restaureringsarbeten med röjning och förbättrad hävd på ängarna har gett en tydligt positiv effekt för häckande fåglar. Att upprätthålla en hög kläckningsframgång är avgörande för livskraftiga vadarpopulationer och därför kan riktad jakt på predatorer ha positiva effekter. Vattenregleringen av den centrala vätan på Håslövs ängar har varit ett positivt steg mot mer attraktiva miljöer. Ökningen av vadarfågarna kring Hammarsjön inger förhoppningar, men samtidigt är trenden oroväckande i stort och frågorna kvarstår kring hur strandängarna ska kunna behålla sin attraktionskraft på våtmarksfåglar.

Inledning

Riktade inventeringar av strandängsfåglar har genomförts på strandängarna längs nedre Helgeån i Kristianstads Vattenrike sedan mitten av 1900-talet och insatserna har intensifierats i takt med att bestånden av simänder och vadarfåglar minskat och frågorna kring varför ökat (Cronert 1996, 2008, 2010, 2014; Cronert & Lindblad 1990, 1998, 2004; Ottvall m.fl. 2009). Under de senaste åren har inventeringarna kompletterats med en rad undersökningar rörande bland annat häckningsframgång hos utvalda vadarfåglar, predationstryck, evertebratförekomst och vegetationstillväxt (Cronert 2014, Gunnarsson 2015, Ström-Eriksson & Ottvall 2015, Ström-Eriksson m.fl. 2017; se även Cronert m.fl. 1980). Inventeringarna och undersökningarna syftar till att följa förändringar i strandängsfåglarnas förekomst och påverkan från olika biologiska faktorer i närmiljön. I denna rapport redovisas resultaten för 2017 års inventering av strandängsfåglar samt görs en jämförelse med tidigare inventeringar utförda i området. Resultaten diskuteras och utvärderas för att ge en överblick av situationen för strandängsfåglarna i dagsläget.

Inventeringen har utförts på uppdrag av Länsstyrelsen i Skåne län, inom ramen för den regionala miljöövervakningen och som en del av uppföljningen av biologisk mångfald inom skyddade områden. Samtliga områden ligger inom Ramsarområdet Helgeån, flertalet strandängsområden utgörs av N2000-områden utpekade enligt fågeldirektivet och är skyddade som naturreservat. Projektansvariga har varit Kristian Nilsson och Hans Cronert.

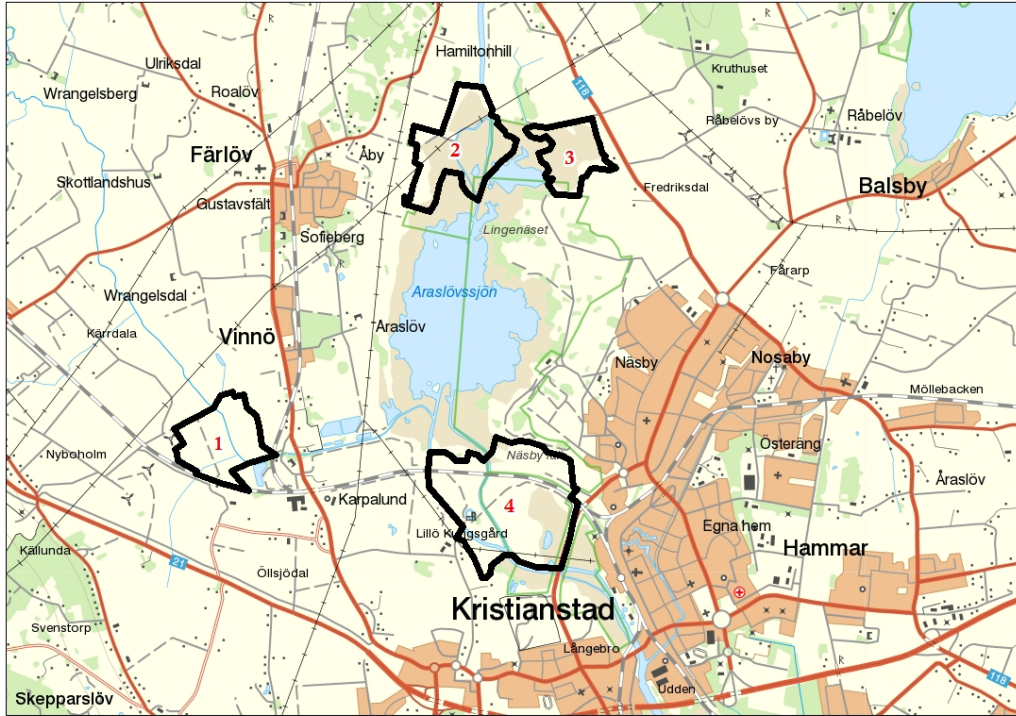
Metod

Inventeringen genomfördes 23 april – 6 juli 2017 enligt riktlinjerna beskrivna i 'Gemensamt delprogram strandängsfåglar' (Martin Green; <http://www.lansstyrelsen.se/skane>) med vissa undantag för ånder enligt nedan. Inventeringen genomfördes av Mirja Ström-Eriksson och Roine Strandberg under projektledning av Richard Ottvall.

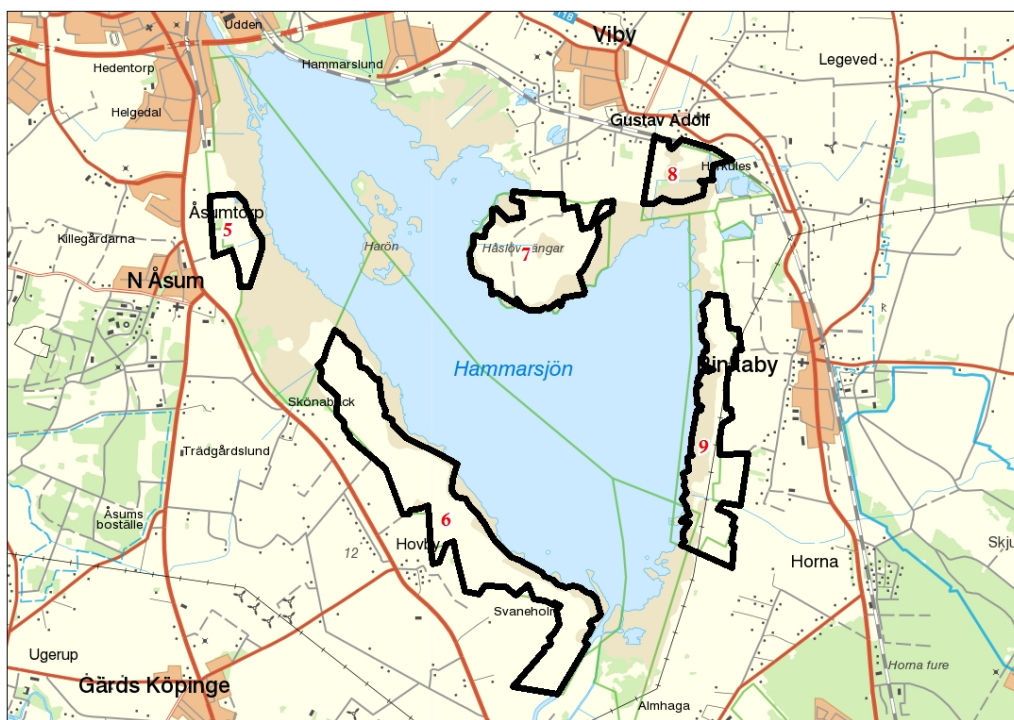
Inventerat område

Tretton delområden innefattande ca 1100 ha strandäng och våtmark i Helgeåns avrinningssystem inom Kristianstads Vattenrike inventerades 2017 vid tre olika tillfällen (Figur 1a, b & c). Inventerade områden är numrerade enligt följande: Figur 1a (1) Vinnö ängar (även benämnt Vinne ängar i tidigare rapporter), (2) Åby ängar, (3) Fredriksdalsviken, (4) Lillöområdet med Blackan, Västra Fäladen på Näsby fält, Isterinäset och strandängen öster om Lillö kungsgård; Figur 1 b (5) Åsums ängar, (6)

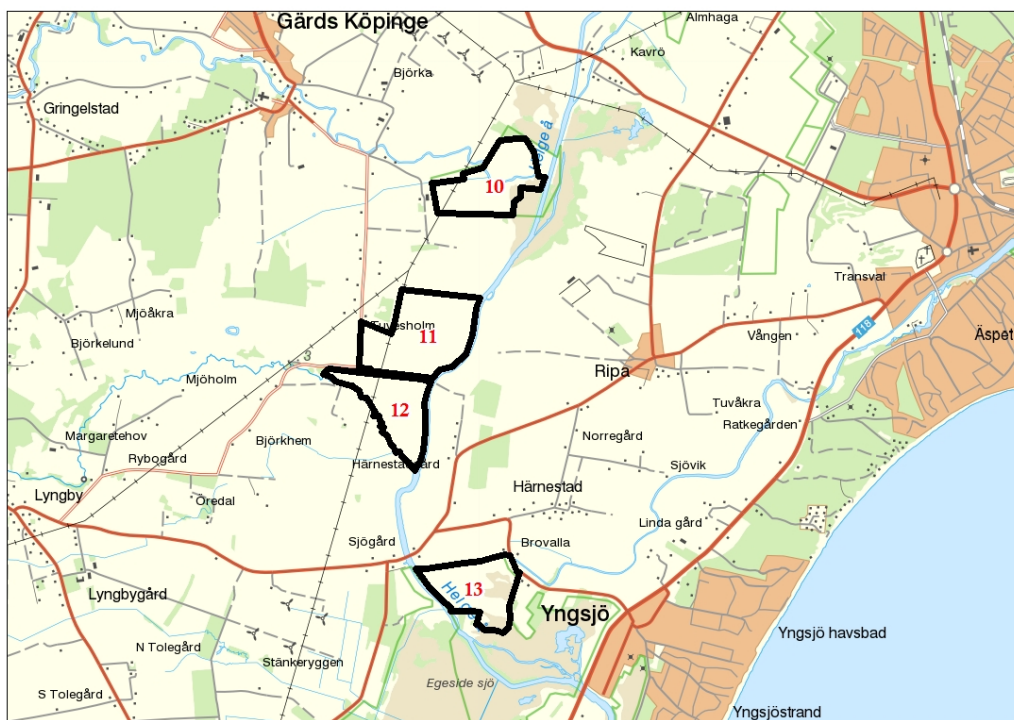
Hovby ängar, (7) Håslövs ängar, (8) Viby äng med Rinkaby holme, (9) Rinkaby & Horna ängar – benämns endast Rinkaby ängar vidare i rapporten; Figur 1 c (10) Vramsåns mynning, (11) Köpinge ängar, (12) Borrestads ängar och (13) Pulken med Härnestads ängar. Lillöområdet och Hovby ängar besöktes vid fyra tillfällen och Håslövs ängar vid sex tillfällen. Extra besöken gjordes framförallt för att undersöka häckningsframgång hos rödspov (samtliga områden), tofsvipa och rödbena (Isternäset och Håslövs ängar).

Figur 1a. Översiktskarta över norra delen av inventeringsområdet med namngivna dellokaler (Topografiska webbkartan, © Lantmäteriet).

Figur 1b. Översiktskarta över centrala delen av inventeringsområdet med namngivna dellokaler (Topografiska webbkartan, © Lantmäteriet).

Figur 1c. Översiktskarta över södra delen av inventeringsområdet med namngivna dellokaler (Topografiska webbkartan, © Lantmäteriet).

Jämförelse med tidigare inventeringar

Problematik med bedömningar

Att jämföra inventeringar utförda under längre tidsserier är inte helt enkelt. Metoder utvecklas med tiden och olika personer registrerar iakttagelser olika. Dessutom är dagens optiska utrustning av en prestanda som gör det möjligt att i detalj studera enskilda individer på ett betydligt större avstånd än tidigare, vilket förbättrar bedömning och räkning av par, honor och hanar. Detta kan tänkas medföra att skattningarna görs lite annorlunda idag än tidigare då t ex en ojämn fördelning mellan könen lättare kan uppmärksammas. Att jämföra antalet par utifrån egentliga par är därför inte alltid en bra metod under ett längre perspektiv. Olika arter kräver även olika metoder och för att göra materialet jämförbart har därför sammanräkningarna av antalet par/revir gjorts olika beroende på art. Nedan ges en förklaring till hur detta gjorts.

Änder

I enighet med tidigare inventeringar har antalet hanar (med eller utan hona) räknats, dvs det maximala antalet hanar under häckningstid anger antalet par på lokalen, förutsatt att de inte bedömts som rastande fåglar. Detta ger dock en förenklad och i viss mån felaktig bild då det uppenbart finns hanar som söker sig till uppsamlingsplatser för födosök vid våtmarker som t ex Håslövs ängar, Pulken och Isternäset när parningen är genomförd. Därför har uppenbart rastande fåglar/flockar och en del smärre flockar med hanar under senare delen av inventeringsperioden inte medräknats i antalet häckande par. Dessa är dock inkluderade i en maxsumma som presenteras inom parentes. Inom 'Gemensamt delprogram' bedöms observationer av par, ensamma hanar eller honor som enbart gjorts vid besök 2 (ca 15–25 maj) som häckande par. Hanar enbart observerade vid besök 1 eller 3 räknas inte som revir – här skiljer sig metoden alltså något.

För bläsand görs bedömningen att samtliga noterade fåglar från strandängsinventeringarna rör översomrande fåglar, vilka uppträder i varierande omfattning runt om i Skåne, då inga högre häckningsindicier noterats. Det finns inga uppgifter om reproduktion från Skåne (pulli noterade) och det förekommer inga dokumenterande belegg för att arten har häckat i landskapet (åtminstone inte i modern tid). I Småland finns ett tiotal häckningsuppgifter (Artportalen). För att säkerställa en häckning kräver den regionala rapportkommittén (Rrk Skåne) en beskrivning med god dokumentation, helst med foto, som med önskvärd tydlighet klargör för högre häckningsindicier (säkerställd reproduktion).

Strandskata

Strandskator födosöker gärna på strandängarna och kan vara svårbedömda. Inga observationer tydde dock på annat än att de sannolikt häckade på närliggande åkermark. Högsta möjliga antal par har trots detta medtagits inom parentes.

Tofsvipa

Bedömningen av antalet par utgår dels från det maximala antalet individer (delat på två) i respektive område men hänsyn har även tagits till revirkarteringen. I slutet av april bör flertalet individer registrerade på en lokal ingå i den aktuella populationen. Även smärre flockar som registrerats på strandängarna bör då vara häckande fåglar som misslyckats under ett tidigt skede. Dessa flockar har inräknats i maxantalet par (tio individer ger således fem par) medan minimisiffran anger bedömning utifrån karterade revir, par, ruvande fåglar och ungpullar.

Kärnsnäppa & Brushane

I förekommande fall (brushane) där fåglar iakttagits under inventeringen utan indicier som tyder på häckning, presenteras antalen i arttexten.

Enkelbeckasin

Antalet spelande individer har räknats och bedömts som revir. Här har fåglarna följts för att avgöra inom vilka delområden de sannolikt haft sitt huvudsakliga revir. Hänsyn har även tagits till simultana observationer under hög spelaktivitet. Antalen är troligtvis underskattade då spelaktiviteten i regel är högre under sena kvällar men även under dagar med frisk vind verkar beckasinerna spela intensivt under tillsynes oregelbundna perioder.

Rödspov

Totala antalet hanar observerade under minst två besök har använts för att räkna maximalt antal revir. Antalet egentliga par, baserat på honor på lokalerna, presenteras även. Hänsyn har även tagits till riktade simultanräkningar vid jämförelser med tidigare säsonger.

Storspov

Antalet permanenta revir har bedömts utifrån upprepade observationer av spelande hanar och även andelen honor har vägts in i bedömningen. För jämförelser har maximalt antal spelande hanar räknats in i reviren. Många par häckar på närliggande åkermark men hanarna spelar regelbundet på strandängarna och troligen har

förekomsten av närliggande strandäng betydelse för antalet häckade par på åkermark. Därför anses paren på närliggande åkermark ha anknytning till strandängarna och bör medräknas.

Rödbena

Här har stor vikt lagts vid revirkarteringen med simultana observationer av fåglar. Eftersom rödbenorna är mycket rörliga på ängarna har individer följts i så stor utsträckning som möjligt för att avgöra vilka flygturer som rört födosöksutflykter eller spel med anknytning till specifikt område för revirhävande. Hänsyn har även tagits till varnande fåglar, bofynd och ungpullar.

Mindre strandpipare

Strandpiparna söker gärna föda på strandängarna och häckar ofta på närliggande mark, t ex den nedlagda soptippen vid Härlöv (ses ofta på Isteräset). Om spelande fåglar, eller högre häckningskriterier, noterats har detta räknats som revir.

Resultat 2017

För specifika resultat från vart och ett av inventeringsområdena se Tabell 1.

Information har även hämtats från rapportssystemet Artportalen

(www.artportalen.se) där det finns att tillgå kompletterande uppgifter om fåglarnas förekomst under framförallt de senaste två decennierna. För Hammarsjön görs även uppskattningar av det totala beståndet av olika vadarfåglar, inkluderande strandnära delområden som inte inventerats (inkluderar dock inte åkermark).

Tabell 1. Summering av strandängsinventeringen 2017. ÅB = Åby ängar, FR = Fredriksdalsviken, VIN = Vinnö ängar, LI = Lillöområdet, ÅS = Åsums ängar, HO = Hoby ängar, RI = Rinkaby ängar, HÅ = Håslövs ängar, VIB = Viby äng, VR = Vramsåns mynning, KÖ = Köpinge ängar, BO = Borrestads ängar och PU = Pulken. Minimisiffran anger antalet räknade par medan maximisiffran (som anges inom parentes under respektive lokal samt i total) inkluderar ensamma hanar (änder) och revirhållande hanar (vadarfåglar).

	ÅB	FR	VIN	LI	ÅS	HO	RI	HÅ	VIB	VR	KÖ	BO	PU	SUMMA (MIN)	TOTAL (MAX)
GRAVAND	1	0	2 (4)	2	1	6 (10)	1	1	0	1 (2)	0 (1)	0	1 (9)	16	32
GRÄSAND	2	0	2	7 (11)	3	10 (12)	6	6 (13)	2	2	0	0	3 (9)	43	62
KRICKA	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	2 (3)	4	5
ÄRTA	0	0	0	0	0	0	0	0 (1)	0	0	0	0	0 (1)	0	2
SKEDAND	0	0	0	1	0	1	0	0 (2)	0	0	0	0	1	3	5
SNATTERAND	0	0	1	3 (5)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	6
STRANDSKATA	0	0	0	0 (1)	0	0 (2)	0 (1)	0 (2)	0	0	0	0	0	0	6
TOFSVIPA	3 (5)	0 (2)	7 (9)	31 (41)	2 (3)	63 (70)	7 (8)	50 (65)	3 (4)	4 (5)	0	0	16 (19)	186	231
MINDRE STRANDPIIPARE	0	0	0	2 (3)	0 (1)	0	0	0	0	0	0	0	0	2	4
ENKELBECKASIN	5	9	0	5	4	42	11	16	6	4	0	0	3	105	105
RÖDSPOV	0	0	0	0 (2)	0	1 (2)	0 (1)	4 (12)	0	0	0	0	0	5	17
STORSPOV	0 (2)	0 (1)	1 (3)	1 (2)	1	8 (16)	4 (9)	5 (6)	0 (2)	1 (2)	1	0	0	22	45
RÖDBENA	1 (2)	0 (1)	1 (2)	8 (11)	1 (2)	10 (13)	4 (6)	12	3	1	0	0	4 (6)	45	59
TOTALT (MIN)	12	9	14	62	12	141	33	94	14	13	1	0	30	435	579
GULÄRLA	13	12	7	20	4	45	31	50	14	14	6	0	13	229	

Grågås

Öväntat få grågäss noterades under inventeringen och även ungpåglarna var fåtaliga. Gässen räknades under första besöken på lokalerna (slutet av april-början av maj) och totalt summerades drygt 600 individer av vilka 326 uppehöll sig på Hovby ängar. Flest ungar fanns vid Isteräset med fyra till fem kullar bland de 30 adulta som räknades där. I övrigt noterades endast enstaka kullar kring Hammarsjön men vid Herculesdammarna var förekomsten god med ett tiotal kullar.

Gravand

Totalt 16–32 par under inventeringen. De högsta antalen återfanns på Hovby ängar med 6–10 par och vid Pulken där upp till 130 ex rastade i slutet av april och 17 ex (max 9 par) räknades i vattenbrynet på den södra delen av ängarna 1 juni.

Bedömningen vid Pulken är osäker med 1–9 par eftersom endast ett par visade häckningsbeteende på själva ängarna.

Gräsand

Totalt bedöms 43–62 par ingå i den häckande populationen. Flest par fanns vid Lillöområdet (7–11), Hovby ängar (10–12), Håslövs ängar (6–13) och Pulken (3–9). Ungkullar noterades vid Isternäset (2) och Åsums ängar (1). Ett bo hittades även centralt på Håslövs ängar.

Stjärtand

Inga observationer gjordes som tyder på att arten häckade i området 2017. Ett par noterades på Håslövs ängar i slutet av april och 2 par sågs på Isternäset i början av maj. Fynden faller väl in i artens sträckperiod och stjärtänderna sällskapade med andra rastande simänder. Stjärtänderna räknas inte heller in i maxantalet par eftersom arten är relativt lättobserverad och fler observationer inte gjordes under inventeringarna. Inga övriga fynd finns från Vattenriket under häckningstid (Artportalen).

Kricka

Totalt 4–5 par med 2–3 par vid Pulken och 2 par på Isternäset. Flockar rastade även under sträckperioden i slutet av april med som flest 700 ex Pulken, vilket är en anmärkningsvärt hög siffra, 180 ex Håslövs ängar och 90 ex Hovby ängar.

Ansamlingar rapporterades under häckningsperioden med som mest 20 ex vid både Pulken och Isternäset (Artportalen). Troligen härrör dessa krickor från misslyckade/avbrutna häckningar inom närområdet.

Ärta

I slutet av april rastade en hona på Håslövs ängar och en hane i Pulken, individer som hittades i större flockar med krickor. Inget tyder på annat än att de var förbipasserande fåglar. Fyndet räknas dock in i maxantalet par eftersom antagandet att det rör rastande fåglar är osäkert då arten är relativt svårobserverad under häckningstid. I övrigt gjordes endast två observationer i området under häckningstid avseende vardera en hane i Herculesdammarna 16 maj och vid Pulken 19 maj

(Artportalen). Detta stärker bedömningen att inkludera noteringarna från inventeringen i maxantalet par.

Skedand

Totalt 3–5 par bedöms ha ingått i häckningar med 1 par vardera vid Isternäset, Hovby ängar och Pulken samt 0–2 par Håslövs ängar. Under sträckperioden noterades som mest 15 ex Håslövs ängar, 13 ex Pulken och 10 ex Isternäset. Trots att skedänder uppehöll sig under en längre period (april–maj) på Håslövs ängar gjordes inga ytterligare observationer senare under säsongen (fyra besök), vilket gav bedömningen att fåglarna var rastande. Dock var två par solitärt uppträdande 25 april vilka räknats in i maxsiffran från lokalen.

I Lillöområdet rapporterades ett par under hela häckningsperioden av tillfälligt besökande fågelskådare (Artportalen). Vid Pulken sågs även fyra hanar och en hona 19 maj, vilket indikerar fler par än ett i området, men fyndet lämnas utanför resultatet från inventeringen. Inga övriga häckningsindikerande fynd inom inventeringsområdet finns att hämta i rapportsystemet.

Snatterand

Totalt 4–6 par med samtliga utom ett på Isternäset. Det senare paret på Vinnö ängar kan härröra från Noviadammen men räknas i inventeringstotalen. I Lillöområdet noterades ett par under hela häckningsperioden (Artportalen).

Bläsand

Ett 20-tal bläsänder noterades under inventeringen vilka bedömts som rastande fåglar.

Strandskata

Totalt maximalt 6 par noterade under inventeringen vilka samtliga bedömts utgöra födosökande fåglar från närliggande häckningar. Varnande strandskator sågs på åkrarna öster om Rinkaby ängar och totalt kring Hammarsjön uppskattas 7–10 par.

Tofsvipa

Totalt räknades 186–231 revir under inventeringen med högsta noteringar 63–70 Hovby ängar, 50–65 Håslövs ängar och 31–41 Lillöområdet. Tofsvipor häckade på samtliga lokaler utom Borrestads och Köpinge ängar vilka var kraftigt igenväxta. Pulli noterades, utöver de tre förstnämnda lokalerna, på Vinnö ängar (3 kullar; 3

pulli), Åsums ängar (1 kull; 4 pulli) och Rinkaby ängar (3 kullar; baserat på vuxna fåglars beteende).

På Isteräset noterades 9–10 ruvande vipor och 11 kullar med >21 pulli. Här bedöms antalet kläckta kullar ha varit minst 14 men färre än 5 ungar blev flygga (endast två flygga noterade vid återbesöken). En räv sågs ta tre pulli under en kort provianteringstur i vattenbrynet!

På Hovby ängar noterades 9 ruvande vipor. Minst 20–25 kullar kläcktes (12 ungpullar sedda + 2 nyflygga + 7 platser med varnande fåglar) men inget heltäckande återbesök gjordes i juni för att räkna flygga.

På Håslövs ängar gjordes flera återbesök i juni. Här noterades inledningsvis (april–maj) ett drygt 20-tal ruvande vipor och minst 18 ungpullar uppskattas ha kläckts utifrån observationerna. Tättast med ruvande vipor var det på den södra delen av ängarna där det från fågeltornet som mest sågs 8 ruvande samtidigt och uppskattas ha funnits minst 10–11 påbörjade häckningar. I samma område hittades 7 bon 2015 och 14 bon 2016. Märkligt nog var den steniga ängen söder om parkeringsplatsen tom på vipor; endast en ruvande noterades nära gångstigen! Detta var kärnområdet 2015 och 2016 med 14 respektive 17 bon funna. Inga borester och endast ett äggskal kunde hittas vid genomsökning av den steniga ängen 12 maj. Under 2017 var det istället påtagligt fler vipor på de norra och västra delarna av ängarna med minst 17 revir mot 7–9 revir 2016. Vid återbesöken på Håslövs ängar i juni fanns dels ett tiotal utspridda varnande par och dels en ansamling med vipor i den centrala vätan med ett drygt 50-tal fåglar av vilka åtminstone 10 var ungfåglar. Det är inte omöjligt att ett 20-tal vipungar blev flygga på ängarna 2017.

Populationen vid Hammarsjön innefattar uppskattningsvis 150 par (frånsett åkerhäckningar).

Mindre strandpipare

På Isteräset fanns 2–3 revir under häckningstid och 1 ex sågs även vid Åsums ängar 31 maj. Normalt häckar strandpiparna på störd mark, som grus-/sandtag, bangårdar, ruderatmark och på platser med liknande vegetationslösa ytor. Observationerna på Isteräset antyder dock fullt möjlig häckning med spelande och vid ett tillfälle varnande fåglar på den östra delen där låg vattennivå gav goda förutsättningar på blottlagda ytor. Vid Hammarsjön har även större strandpipare häckat under flera år på åkrarna söder om Horna ängar men 2017 noterades endast

en rastande flock med 48 ex på Hovby ängar 17 maj, 2 sträckande vid Pulken 18 maj och 1 ex rastande Håslövs ängar 26 maj.

Enkelbeckasin

Beståndet uppskattades till minst 105 revir. Summan rör minimalt antal spelande individer och sannolikt missades många revir (i likhet med under tidigare utförda inventeringar). Framförallt på de större lokalerna är arten svårinventerad då tillfälliga spel är svåra att överblicka. Hammarsjön höll flest spelande med Hovby ängar (42), Håslövs ängar (16), Rinkaby ängar (11) och Åsums ängar (4). Populationen vid sjön uppskattas till drygt 100 par.

Rödspov

Totalt fanns 5 honor och 12–14 hanar i populationen. En av honorna verkar ha rört sig runt i området och förmodas vara inblandad i observationerna på Isteräset t o m 26 april (Artportalen). På Isteräset fanns två stationära hanar under inventeringsperioden (dock endast två tillfälliga observationer i juni) och ytterligare två hanar, högst troligt innefattade i totalsumman från Håslövs ängar, sågs tillfälligt besöka lokalen vid två tillfällen t o m 24 maj enligt rapportering (Artportalen).

Hovby ängar bjöd på en glädjande återetablering med fyra hanar och en hona av vilka två hanar sannolikt var någotsånär stationära från mitten av maj och framåt. Hona ruvade på 4 ägg den 8 juni men tyvärr var häckningen övergiven vid kontroll under återbesök i början av juli.

Även Håslövs ängar gav mycket positiva besked då det räknades som mest (9–)10 hanar och tre par 25 april samt 12–13 hanar och 1 hona 9 juni. Där sågs 3 honor som vakade över pulli (minst 4 ungar sedda 25 maj enligt rapporter till Artportalen) på centrala delen tillsammans med några av de minst 8–9 hanarna på ängarna 26 maj och dessutom ruvade en hona på västra delen nära plattformen samma dag.

Återbesök 23 juni gav 4 varnande hanar kring den centrala vätan med 2 nyligen flygga ungar och ytterligare 4 varnande hanar på södra delen av ängarna. Häckningen sydväst plattformen kontrollerades även och där fanns små skalrester i boet som tydde på att det var kläckt. Ytterligare ett återbesök 6 juli resulterade i 4 flygga ungar i troligtvis tre kullar varav en var helt nyligen flygfärdig, samtliga kring den centrala vätan, den senare var troligen från häckningen sydost plattformen. De 4 ungarna bevakades av 2 hanar (2 + 1 väl flygga ungar) och 1 hona (den yngre nyflygga ungen). Den 7 juli sågs, utöver ungfåglar, 5 vuxna fåglar på ängarna (Hans Cronert).

Ett par på Rinkaby ängar 2 juni bör ha varit fåglar från Håslövs ängar på tillfälligt besök, alternativt paret från Hovby; adderas inte i maximala summan revir i Appendix 1. Inga övriga uppgifter finns om rödspovar i Vattenriket förutom en tillfälligt rastande fågel vid Pulken i mitten av april (Artportalen).

Det totala antalet rödspovar i Vattenriket 2017 var således lågt räknat 17 (5 honor + 12 hanar) om det antas att samtliga inblandade hanar fanns på Håslövs ängar vid högsta notering gjord på lokalen. En mer generös uppskattning ger summan 22 individer fördelat på 17 hanar och 5 honor; Isterhäset (2 hanar), Hovby ängar (1 hona + 2 hanar) och Håslövs ängar (4 honor + 13 hanar). Det egentliga antalet häckande par var således 5 och reproduktionen 2017 gav 4 flygga ungar från 3 av de 5 påbörjade häckningarna. Troligen kläcktes 4 kullar på Håslövs ängar (tre bevakande honor + en ruvande 26 maj) men flertalet ungar prederades sannolikt på de hårt ansatta ängarna.

Storspov

Totalt 22–45 revir där minimiantalet bygger på kartering av par, ruvande spovar, varnande spovar och ungvallar. Maxantalet inkluderar även närliggande åkerhäckningar. Framstående lokaler var Hovby ängar med 8–16 revir, Håslövs ängar 5–6 revir och Rinkaby ängar 4–9 revir. Storspovar noterades på samtliga lokaler utom Borrestads ängar och Pulken. Troligen häckade det inte heller storspovar vid Åby ängar–Fredriksdalsviken och Viby äng. En häckning misslyckades på Åsums ängar där honan sågs ruva men avbröt tidigt. Ungar kläcktes sannolikt på Vinnö ängar (par varnande), Hovby ängar (4 ställen med varnande fåglar + 2–3 ruvande) och Rinkaby ängar (2 ställen med varnande fåglar). På Håslövs ängar noterades en lyckad häckning med 2 nyflygga ungar (centrala delarna), 2 ruvande honor (norra och sydvästra delen), ett varnande par (östra delen) och ytterligare ett ”stationärt” par utan häckningsindicer (nordvästra delen).

Populationen runt Hammarsjön uppskattas till 35 par.

Rödbena

Totalt 45–59 revir registrerades under inventeringen. Flest par fanns på Hovby ängar (10–13), Håslövs ängar (12), Isterhäset (8–11) och Rinkaby ängar (4–6). Enstaka ruvande rödbenor sågs vid Pulken, Håslövs ängar, Isterhäset och bofynd gjordes med ett vardera på Håslövs ängar och Isterhäset. Noterade kläckta kullar respektive flygga ungar fanns på Isterhäset (1 par varnande/2 flygga), Åsums ängar

(2 pulli i en kull), Hovby ängar (3 par varnande), Pulken (3 par varnande) och Håslövs ängar (7 par varnande/>11 flygga).

Populationen runt Hammarsjön uppskattas till 35 par.

Sydlig kärrsnäppa

Inga observationer gjordes under inventeringen. Dock finns två rapporter i Artportalen rörande en individ 17 och 21 mars på Håslövs ängar. Ett så pass tidigt datum bör göra gällande att det rörde sig om en sydlig kärrsnäppa men inga indikationer tydde på revirhåvdande. Av den nordliga rasen sågs 21 ex rasta på Hovby ängar tillsammans med 48 större strandpipare och 2 småsnäppor 17 maj.

Brushane

Rastande fåglar på nordsträck noterades på 7 lokaler med större antal på Håslövs ängar (max. 110 ex) och Viby äng (max. 30 ex). Spel noterades även på lokalerna: Håslövs ängar med >15 hanar involverade och Viby äng med ett fåtal hanar. På övriga lokaler noterades mindre antal med upp till 10 ex (företrädesvis hanar). En tydlig lucka i fyndbilden mellan 14 maj och 11 juni indikerar att observationerna enkom rörde förbipasserande brushanar.

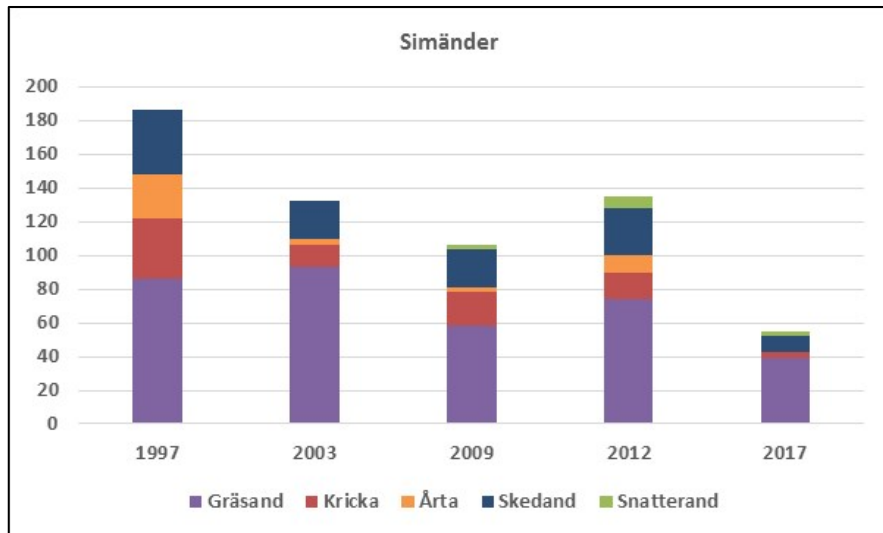
Gulärta

Totalt 229 revirhållande hanar noterades under inventeringen. Flest hanar fanns på Håslövs ängar (50), Hovby ängar (45), Rinkaby ängar (31) och i Lillöområdet (20). Kärnområdet för arten är tydligt vid Hammarsjön med 144 hanar registrerade; frånsett närliggande rapsfält etc. torde det finnas minst 175 par kring sjön (inkluderat ytterligare 15–20 par i sydöstra delen och 10–15 par i norra delarna).

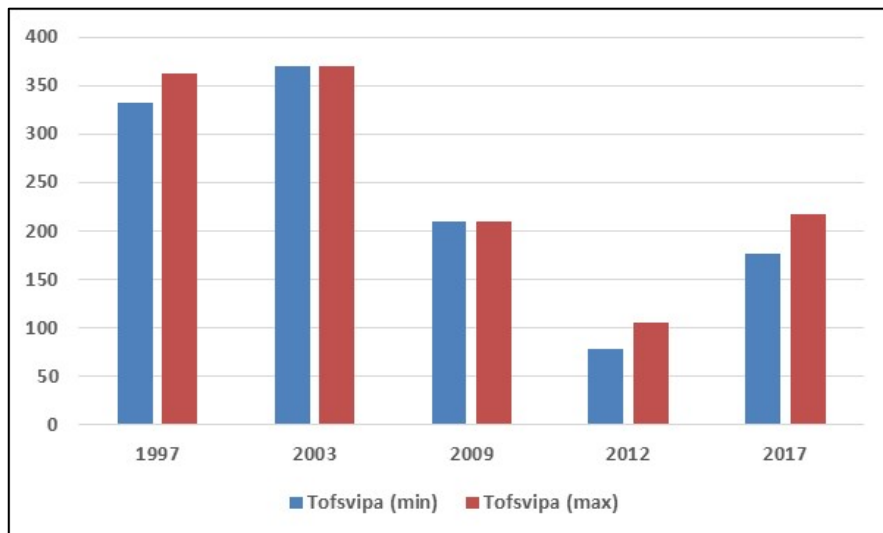
Jämförelse med tidigare inventeringar

Nedan följer en jämförelse med tidigare strandängsinventeringar utförda inom Kristianstads Vattenrike (Cronert 2008, 2010, 2014, Cronert & Lindblad 1990, 1998, 2004, Ottvall m.fl. 2009, Ström-Eriksson & Ottvall 2015, Ström-Eriksson m.fl. 2017). En områdesbaserad redogörelse gällande de tre centrala delområdena Håslövs ängar, Isteräset och Hovby ängar presenteras, följt av kortare genomgångar av resterande områden. Därefter görs en sammanställning rörande några specifikt utvalda vadare: tofsvipa, rödspov och rödbena.

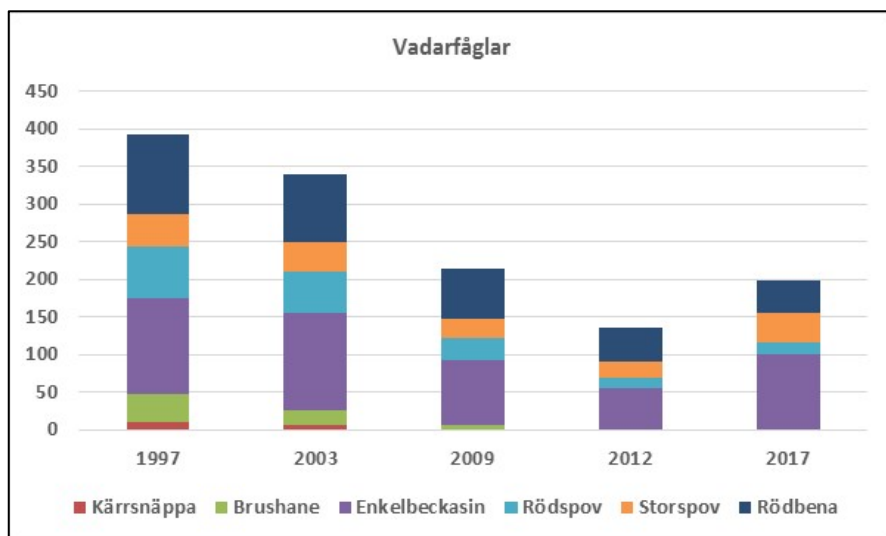
För en översiktlig jämförelse, gällande de fem inventeringar (1997, 2003, 2009, 2012 & 2017) som innefattar nio strandängsområden inom Vattenriket, se figur 2–5. Överlag har utvecklingen varit mycket negativ sedan början av 2000-talet men kanske ser vi i och med 2017 års inventering ett trendbrott för vadarfåglar.

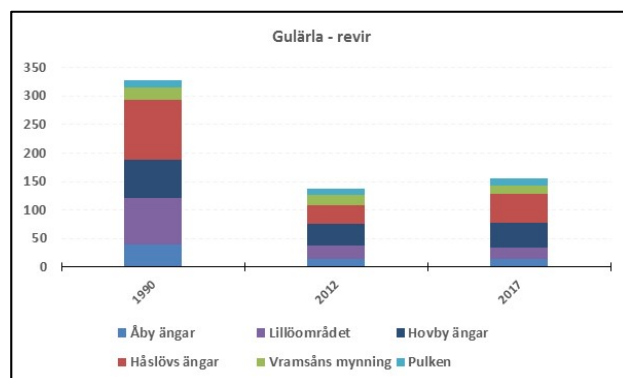
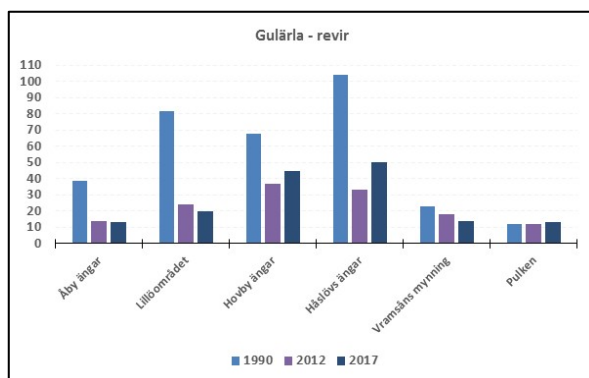
Figur 2. Summering av simandspår från de fem strandängsinventeringar som utförts inom nio delområden i Kristianstads Vattenrike 1997–2017. Stjärtand har inte tagits med eftersom fyndet inte anses rätt validerat för denna jämförelse. De inventerade och summerade områdena är: Fredriksdalsviken, Lillöområdet, Åsums ängar, Hovby ängar, Håslövs ängar, Viby äng, Rinkaby ängar, Vramsåns mynning och Pulken.

Figur 3. Summering av revir (min och max) för tofsvipa från de fem strandängsinventeringar som utförts inom nio delområden i Kristianstads Vattenrike 1997–2017. De inventerade och summerade områdena är: Fredriksdalsviken, Lillöområdet, Åsums ängar, Hovby ängar, Håslövs ängar, Viby äng, Rinkaby ängar, Vramsåns mynning och Pulken.

Figur 4. Summering av revir för 6 vadarfåglar från de fem strandängsinventeringar som utförts inom nio delområden i Kristianstads Vattenrike 1997–2017. Tofsvipa presenteras separat, strandskata och strandpipare har inte tagits med eftersom de inte anses direkt knutna till strandängarna. De inventerade och summerade områdena är: Fredriksdalsviken, Lillöområdet, Åsums ängar, Hovby ängar, Håslövs ängar, Viby äng, Rinkaby ängar, Vramsåns mynning och Pulken.

Figur 5. Antal revir för gulärla under de tre inventeringar som utfördes vid sex olika lokaler.

Håslövs ängar

Andfåglar

Gravanden har endast inventerats vissa år och antalet har legat på 0–1 par. Inga direkta trender kan ses i det magra materialet.

För simänder har utvecklingen på ängarna, likt för övriga Vattenriket, varit negativ (Figur 6). De förbättrade förutsättningarna på de centrala delarna av ängarna ger

förhoppningsvis resultat i framtiden; 2017 häckade gräsand på en tuva i vätan. Här ska även påpekas att delar av sjökanten kring Håslövs ängar är svårtillgänglig och kan hålla en del simandpar som undgått upptäckt under inventeringarna, framförallt under säsonger med snabb vegetationsutveckling.

Den påtagliga minskningen av simänder på Håslövs ängar beror i huvudsak på skedandens försvinnande från ängarna. I mitten av maj är det extra svårt att avgöra ifall simänderna är rastande eller häckande fåglar och därför är det inte helt lätt att jämföra det insamlade materialet. Med föreliggande resultat och en annan bedömning av sent rastande skedänder 2017, 15 ex 12 maj, kan summan sättas till 8 par, men inga observationer tyder på häckning och inga observationer gjordes efter 12 maj (även i Artportalen saknas rapporter därefter). Med detta invägt bedöms skedanden saknas som häckfågel 2017 på Håslövs ängar. Intressant och tankvärt i sammanhanget är att senast en häckning konstaterades på Håslövs ängar var 1964 (Artportalen).

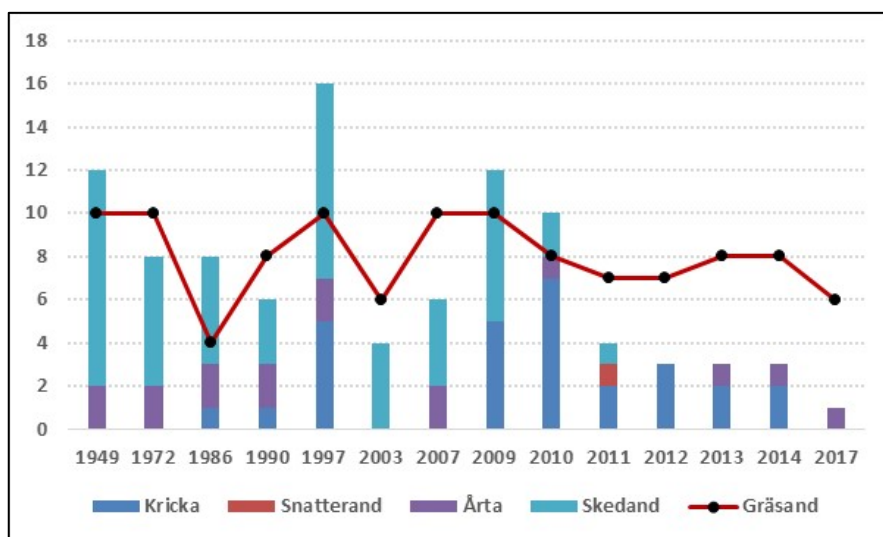
Årtan har varit relativt stabilt förekommande med 1–2 par. Även 2015 och 2016 finns noteringar som gör gällande att 2 par fanns på ängarna. Säkerställd häckning har dock aldrig konstaterats, åtminstone inte under inventeringarna eller i rapporteringen till Artportalen.

Gräsanden visar en stabilare, om än något fluktuerande, förekomst. Antalet par som egentligen häckar på själva strandängarna är förmodligen lägre än vad inventeringen visar. Ängarna fungerar troligen som uppsamlingsplats för hanar när honor lagt sig till att ruva i omgivande områden, som t ex Herculesviken och Kvarnnäsviken. Uppsamlingsområdet förändras troligen inte med tiden och antalet hanar fungerar som en bra måttstock för beståndsutvecklingen (detta gäller även andra simänder).

Krickan visar en tillfällig topp efter den svåra översvämningen sommaren 2007. Möjligen har krickorna varit lättare att iakttä när vegetationen varit kraftigt begränsad på ängarna. Här finns även en påtaglig risk att en del par i själva verket rör rastande fåglar som dröjt kvar i området. Det finns t ex endast 6 fynd under perioden 15 maj–5 juli och häckning har aldrig konstaterats (Artportalen).

Snatteranden har endast bedömts häcka 2011 och ängarna lämpar sig troligen dåligt för arten. I stort är arten vanligare i Landöskärgården, där den dock är svårinventerad, än i Vattenrikets slättsjöområde. Det finns endast 9 fynd under perioden 15 maj–5 juli och häckning har aldrig konstaterats på Håslövs ängar (Artportalen).

Summerar vi de historiska kunskaperna om simändernas förekomst så kan det konstateras att endast gräsand och skedand med säkerhet häckat på ängarna. Håslövs ängar är sannolikt av större värde för rastande än häckande simänder.

Figur 6. Simandspar på Håslövs ängar registrerade under inventeringar 1949–2017 (exklusive stjärtand). Antal gräsänder presenteras med separat kurva överliggande staplarna för bättre översikt.

Vadare

Efter en tydlig svacka i uppträdandet av häckande vadare, vilken delvis kan sättas i samband med den omfattande sommaröversvämningen 2007, har en återhämtning skett hos flera arter.

För tofsvipa är antalet revir tillbaka på en nivå likvärdig den vid inventeringen 2007 (Figur 7). Den tydliga uppgången 2015–2017 kan troligen tillskrivas lyckade försök med vattenhållningen på de centrala delarna av ängarna i kombination med en tidig vegetationstillväxt (se Ström-Eriksson & Ottvall 2015, Ström-Eriksson m.fl. 2017). Reproduktionen har varierat under de senaste tre åren med god framgång 2015 och 2017, då minst ett 20-tal ungar nått flygfärdig ålder och sämre utdelning 2016 då minst 6 ungar (max 10) blev flygga. Sett till antalet ungar/par var häckningsframgången störst 2015.

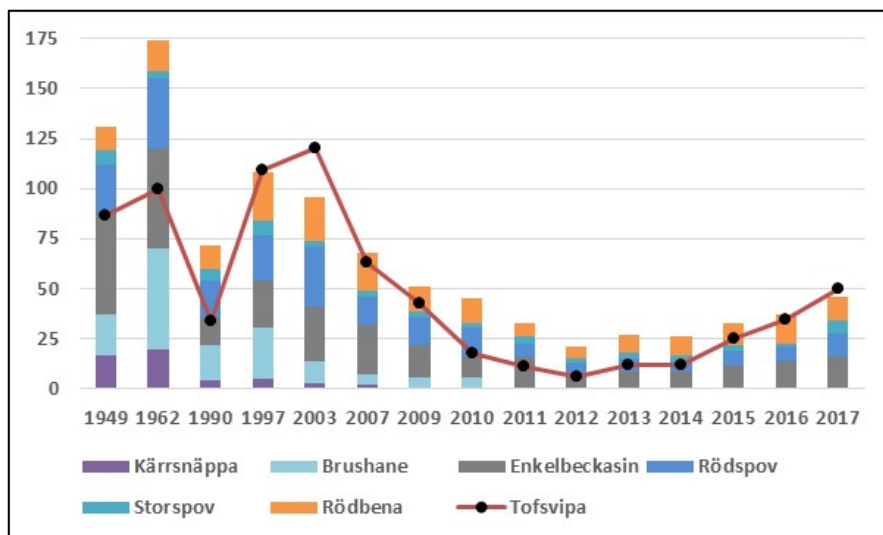
Enkelbeckasinen visade höga numerär på Håslövs ängar under mitten av förra århundradet (50 revir), minskade sedan markant till början av 1990-talet för att åter öka under början av 2000-talet med en toppnotering 2003 (27 revir). Vidare in på 2010-talet har antalet revir legat på en låg nivå (ca 10 revir) för att 2017 åter öka till

16 revir. Förhoppningsvis är det vi nu ser ett trendbrott likt det som avspeglas i utvecklingen för övriga vadarter (Figur 7).

Rödspoven, Håslövs ängars paradfågel, har som känt haft en långsiktigt nedåtgående trend inom hela Kristianstads Vattenrike (och övriga Nordvästeuropa) vilken är högst oroväckande (se nedan under artspecifikt stycke; Figur 13). Att arten klamrar sig fast på strandängarna trots en synnerligen dålig reproduktion och märkbar avsaknad av honor är glädjande att konstatera. Håslövs ängar såg något av en renässans 2017 med 4 flygga ungar utifrån tre av fyra häckningar; lika många lyckade häckningar som totalt registrerats de föregående sex åren!

Håslövs ängar har hållit 2–3 revir storspov under hela 2000-talet men 2017 märktes en markant ökning till 6 revir, vilket är i nivå med vad som var gällande under 1900-talet (Figur 7). Det verkar generellt som storspoven klarat sig bättre än andra vadare i Vattenriket under de senaste decennierna, kanske tack vare att många par väljer att häcka på åkermark där bona ligger utspridda och svårfunna för predatorer.

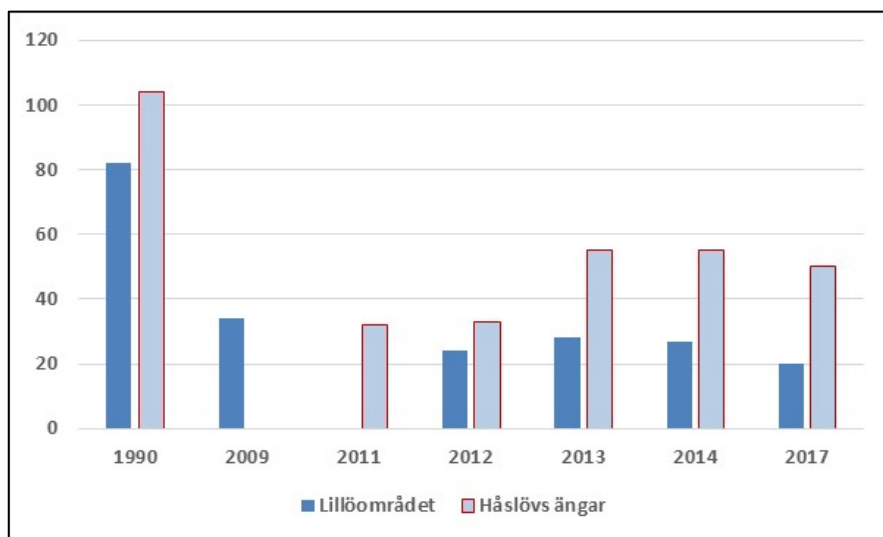
För rödbenan har antalet revir varierat kraftigt under tidsserien (Figur 7) med två tydliga svackor; 1986 och 2011–2012. Här är det tydligt hur viktiga ingreppen har varit med den kraftiga ökningen efter det att restaureringsarbetet startade 1989 och under åren då fördämningsförsöken pågick 2015–2017. En mycket god häckningsframgång 2017, med 11–15 flygga ungar bådär gott för framtiden!

Figur 7. Vadarrevir på Håslövs ängar under inventeringarna 1949–2017 med för tofsvipa minimalt (företrädesvis baserat på kartering) och för rödspov maximalt (baserat på antalet hanar) antal revir. Strandskata är inte medtagen i figuren. Antal tofsvipor presenteras med separat kurva överliggande staplarna för bättre översikt.

Gulärla

Bland tättingarna har gulärla inventerats under sex säsonger på Håslövs ängar (Figur 8). Beståndet har i stort sett halverats sedan 1990 med bottennoteringar efter den vegetationshämmande översvämningen 2007. Arten är beroende av blöta tuvängar och förekommer på Håslövs ängar företrädesvis vid den centrala vätan, västra och sydöstra sjökanten där tuvbildningen inom sankare partier är mer påtaglig.

Figur 8. Antalet revir med gulärla inom Lillöområdet och Håslövs ängar under sex olika säsonger 1990–2017. Trenden är tydligt likartad på lokalerna.

Lillöområdet – Isternäset

Andfåglar

Gravanden förekommer, likt på Håslövs ängar med 0–1 par i Lillöområdet och ingen trend går att se i materialet.

För flertalet simänder märks inte, den för Vattenriket övergripande, nedgången i antalet häckande par i Lillöområdet (Figur 9 – jämför med Figur 2). Den senaste inventeringen, 2017, gav mycket låga antal häckande simänder vilket är svårt att förklara – här får framtida inventeringar visa ifall det är ett trendbrott eller om det rör sig om ett tillfälligt dåligt häckningsår.

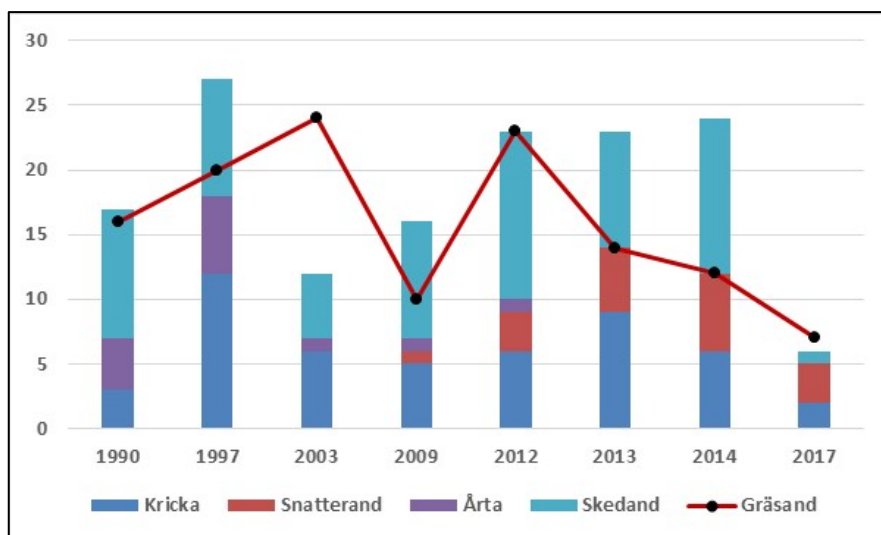
Gräsanden visar, bortsett från resultatet 2017, en svagt nedåtgående trend inom Lillöområdet (-6 % per årtionde). Den halvering av beståndet som indikeras av årets resultat får ses som en tillfällighet i väntan på ytterligare inventeringar.

Stjärtand har med säkerhet häckat i Kristianstads kommun vid tre tillfällen sedan 1982 (www.artportalen.se). Ett av fynden rör en hona med 9 pulli på Isterhäset 31 maj 2002 som tyvärr noterades utan ungar i början av juli, vilket förmodligen innebar att ungarna prederades (Roine Strandberg, egna observationer). Isterhäset är den enda lokal inom inventeringsområdet där misstänkta häckningar har bokförts. Dock rör det aktuella paret som sågs vid 2009-års inventering en tillfällig notering i mitten av maj vilken inte utesluter rastande fåglar. Ytterligare ett par sommarobservationer på Isterhäset finns från 1992 och 2007 men utan häckningsindicer.

Årtan saknas sedan 2012 i inventeringarna men under riktade undersökningar gällande tofsvipa och rödspov gjordes observationer som ger bedömningen 1 par 2015 och 3 par 2016. Konstaterade häckningar finns rapporterade från 1997 och 2007 (Artportalen).

Skedanden är stabilt förekommande och verkar snarast ha ökat något medan krickan fluktuerar mellan åren. Resultatet för de två senare arterna påverkas troligen en del av svårigheten att skilja ut kvadröjande rastande fåglar från genuint häckande. Häckning har konstaterats vid ett tiotal tillfällen i området, senast 2014 (Artportalen).

Snatteranden har tillkommit som häckfågel och visar en uppåtgående trend med 3–6 par under 2010-talet. För gräsanden märks en vikande trend men bilden förstärks av det magra resultatet 2017. Under 2000-talet har antalet legat mellan 10 och 23 par innan årets inventering. Säkerställd häckning konstaterades 2014 (Artportalen).

Figur 9. Simand spar registrerade i Lillöområdet under inventeringar 1990–2017. Antal gräsänder presenteras med separat kurva överliggande staplarna för bättre översikt.

Vadare

För vadarna är utvecklingen allt annat än lysande inom Lillöområdet. I figur 10 presenteras räkningarna från hela tidsserien. Antalet för rödbena 2015 uppskattas till 7 revir utifrån maximalt antal individer eftersom ingen kartering gjordes. Enkelbeckasinreviren för åren 2015 och 2016 baseras på medelvärdet för 2014 och 2017 (= 6 revir), då ingen inventering utfördes.

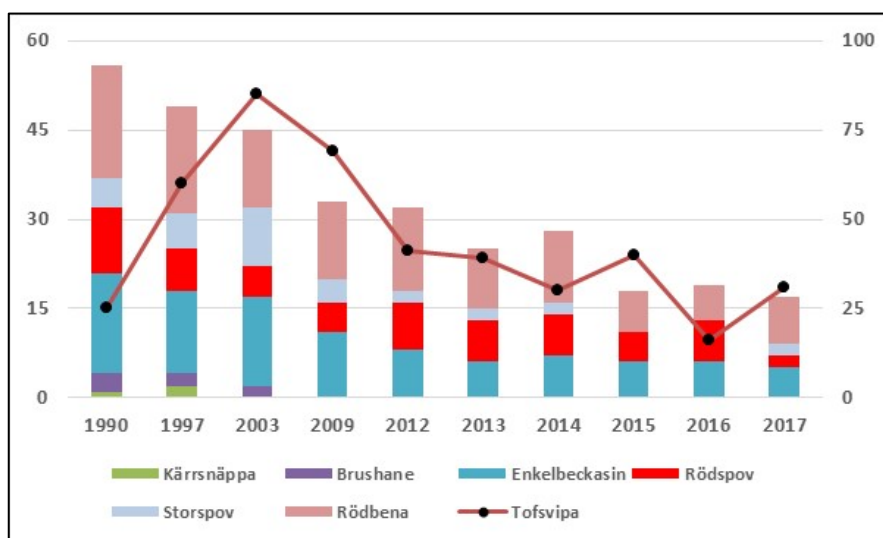
För tofsvipa nåddes en bottennotering 2016 och till råga på det dränktes minst 6 bon vid översvämningar. En viss återhämtning skedde 2017 men framgången var dålig (se ovan för årets resultat). I sammanfattning kan det således konstateras att ingen riktig återhämtning skett under 2010-talet och att ungfågelproduktionen är fortsatt oroväckande låg inom Lillöområdet.

Trots att resultaten är osäkra utifrån inventeringsmetoden så är trenden tydlig: Antalet enkelbeckasiner har mer än halverats sedan millennieskiftet och årets 5 revir är det lägsta resultatet hittills!

Rödspoven har haft en relativt stabil förekomst inom Lillöområdet under de tre senaste decennierna med 5–8 revir/par. Toppåren inföll 1990 (8 par, max 11 revir) och 2012 (8 par). De senaste tre åren har dock antalet par minskat drastiskt och 2017 konstaterades, förutom maximalt 4 spelande hanar, endast en tillfälligt besökande hona på Isteräset. Utvecklingen är alarmerande och med tanke på att övriga vadararter minskar på ångarna finns det stor risk att rödspoven är helt på utgång från området. Vi får hoppas att det goda resultatet från Håslövs ångar håller i sig och ger en påspädning till Isteräset i framtiden.

Storspoven har räknats i 0–2 par under 2010-talet vilket är en markant minskning från tidigare förekomst (i medeltal 7 revir under 1990-talet och 2000-talet). Spovarna verkar idag föredra mellersta Blackans västra del och Västra Fäladen norr om järnvägen. På Isteräset ses numera storspovar endast spela ytterst sporadiskt.

Även för rödbenan är minskningen oroväckande med mer än en halvering sedan 1990-talet. Sedan 2012, då 14 par noterades och minst 10 ungar blev flygga, har häckningsresultatet varit synnerligen dåligt med maximalt 2 flygga ungar konstaterade per år. Något enstaka par har till synes tillkommit 2017 och förhoppningsvis är detta en reell ökning.

Figur 10. Antalet revir för vadare i Lillöområdet under inventeringar 1990–2017 med för tofsvipa minimalt (företrädesvis baserat på kartering) och för rödspov maximalt (baserat på antalet hanar) antal revir. Antalet för tofsvipa till höger. Strandskata och strandpipare är inte medtagna. Antal tofsvipor presenteras med separat kurva överliggande staplarna för bättre översikt.

Gulärsla

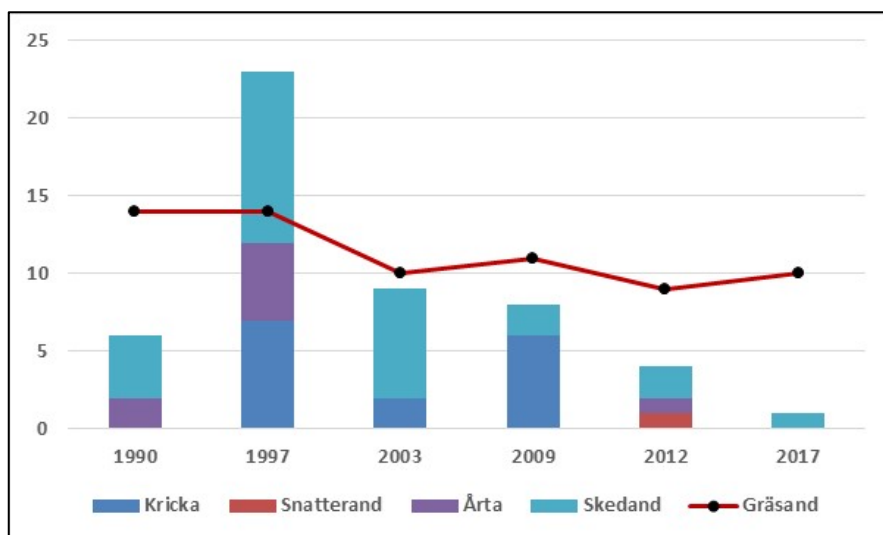
Bland tättingarna har gulärsla inventerats under sex säsonger i Lillöområdet (Figur 8). Beståndet har minskat till en fjärdedel sedan 1990 med bottennoteringar efter den vegetationshämmande översvämningen 2007. Utvecklingen är i stort sett den samma som på Håslövs ängar.

Hovby ängar

Andfåglar

Gravanden har i Vattenriket sitt starkaste fäste på Hovby ängar (förutom möjligen vid Pulken). Arten är svårinventerad med förekommer med 5–10 par på ängarna. Jämfört med 1990 då två par registrerats har den således ökat i området.

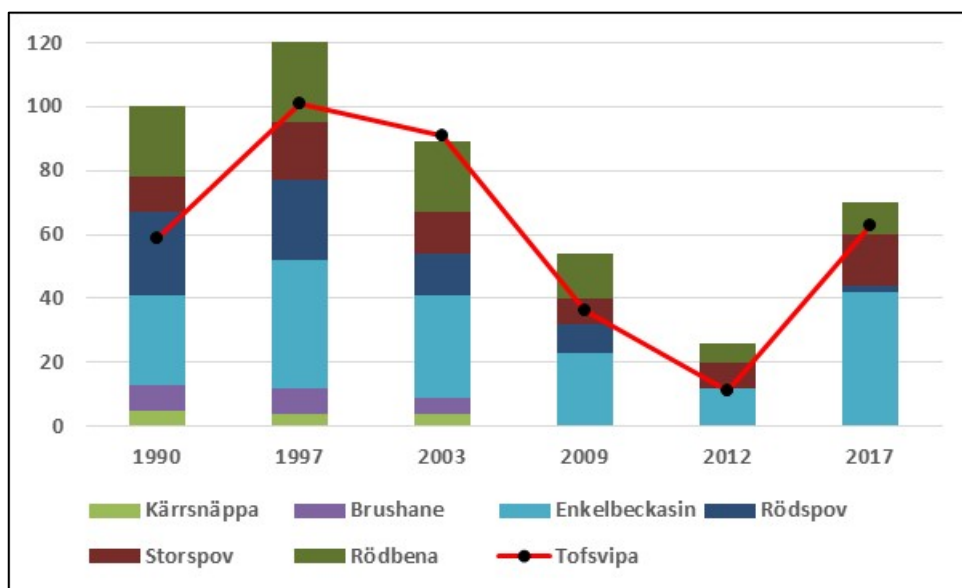
Simänderna visar en vikande trend på Hovby ängar likt i övriga Vattenriket (Figur 11). Med viss reservation för överskattat bestånd, på grund av sena rastare, var 1997 ett riktigt toppår med nära 40 par(!) simänder på ängarna. Gräsanden verkar dock ha klarat sig någorlunda och har varit stabil kring 10 par under de senaste fyra inventeringarna.

Figur 11. Antal par simänder på Hovby ängar under de sex inventeringarna 1990–2017. Antal gräsänder presenteras med separat kurva överliggande staplarna för bättre översikt.

Vadare

För vadarna är utvecklingen 2017 åter positiv på Hovby ängar efter en markant tillbakagång under de två förra inventeringarna 2009 och 2012 (Figur 12). Till och med rödspoven gjorde häckningsförsök 2017 vilket är mycket glädjande efter att ha saknats helt sedan 2013 och troligen inte häckat sedan 2009. Tofsvipan ökade till en nivå jämförbar med 1990 och enkelbeckasin räknades med fler spelande än någon gång tidigare. För rödbena ser det inte fullt så ljust ut men trots detta en ökning från 6 till 10 par sedan 2012. Det är dock en bit kvar till 1990-talets nivå kring 25 par. Även storspov fördubblade antalet revir på ängarna, från 8 till 16, vilket är nära det maximala antalet revir som räknades 1997 (18). Här kan det dock tänkas att antalet revir varierar med slumpen då åkerspovarna troligen inte spelar regelbundet på strandängarna. Under 2012 års inventering noterades t ex 11 spelande spovar vid ett av besöken.

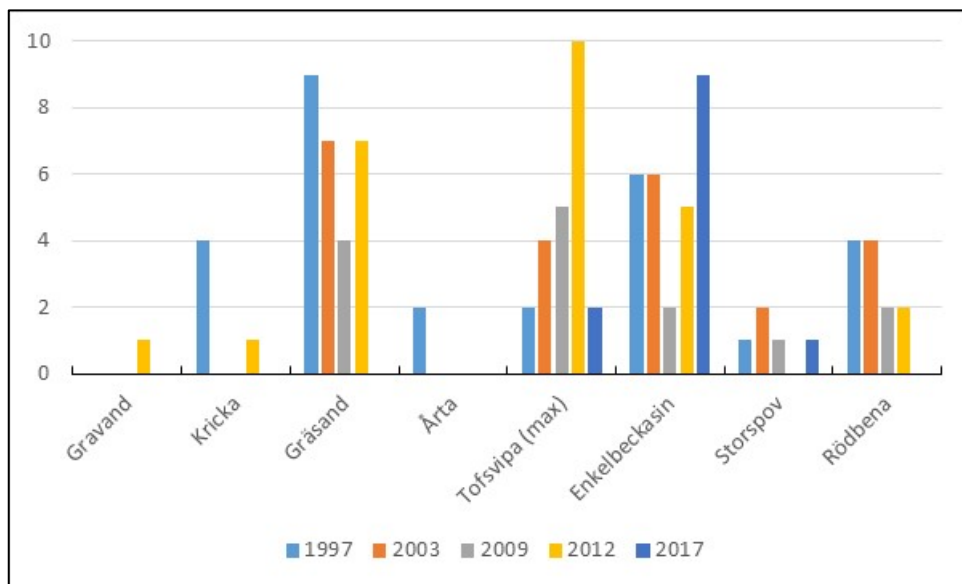
Figur 12. Antal vadarrevir på Hovby ängar under de sex inventeringarna 1990–2017 med för tofsvipa minimalt (företrädesvis baserat på kartering) och för rödspov maximalt (baserat på antalet hanar) antal revir. Strandskata är inte medtagen. Antal tofsvipor presenteras med separat kurva överliggande staplarna för bättre översikt.

Gulärla

Gulärlor har räknats vid tre tillfällen på Hovby ängar, 1990, 2012 och 2017, med resultaten: 68, 37 respektive 45 revir. Antalet är alltså troligtvis åter ökande men har en bit kvar till tidigare nivå.

Fredriksdalsviken

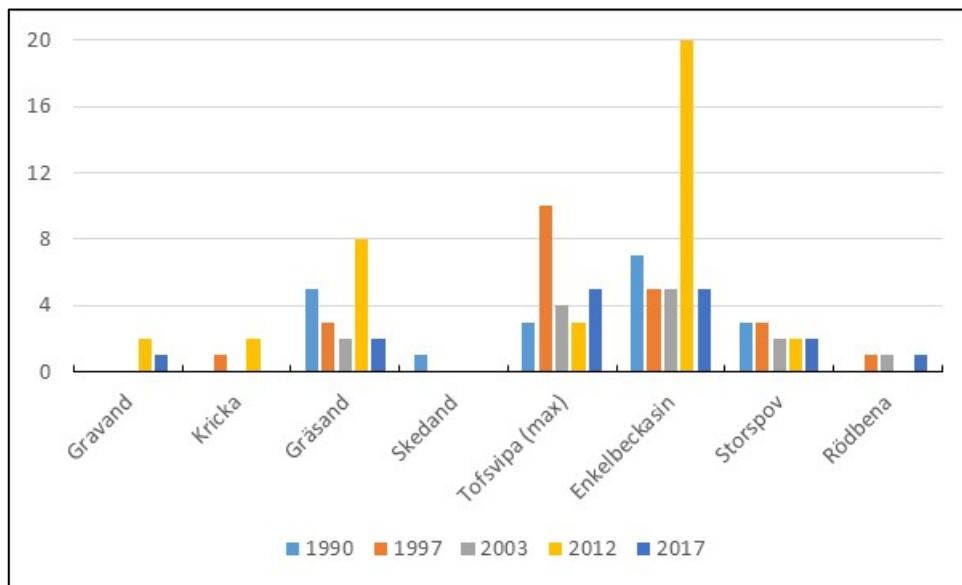
Inventerades under 5 år (Figur 13). Simänder förekommer sparsamt vid Fredriksdalsviken med framförallt gräsand som troligen påverkats negativt av rådande igenväxning. Under den senaste inventeringen noterades inga änder överhuvudtaget på lokalen. Bland vadarfåglarna visar enkelbeckasin på en ökning 2017 och här kan igenväxningen ha varit positiv, till skillnad från för övriga arter. Storspoven är stabil med 1–2 par på och kring ängarna. Det sker troligen en del utbyte mellan aktiva revir kring hela norra delen av Araslövssjön och spovarna häckar företrädesvis på intilliggande åkermark. Tofsvipa visade en ökande trend till och med 2012 men 2017 var antalet tillbaka på den låga nivån som registrerades 1997 (2 par). Dessutom häckade tofsviporna 2017 troligen på närliggande åkermark. Rödbenan verkar nu vara utgången från lokalen med endast en observation av en enstaka födosökande individ 2017.

Figur 13. Resultat från strandängsinventeringarna vid Fredriksdalsviken. Notera att gravand inte inventerades 1997 och 2003.

Åby ängar

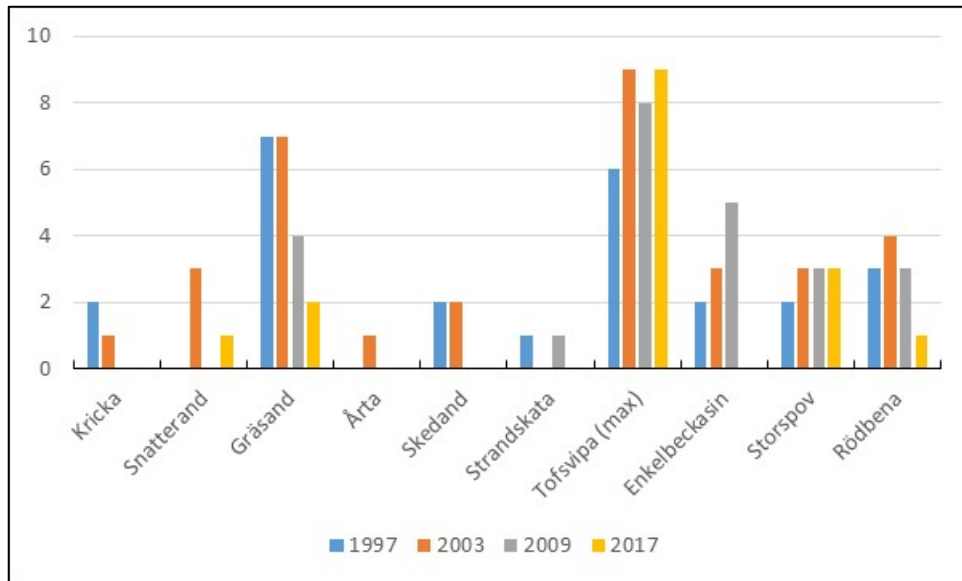
Inventerades under 5 år (Figur 14). Likt vid Fredriksdalsviken är simänderna fåtaligt häckande på Åby ängar med framförallt gräsand som verkar fluktuera i antal par. Ett till två par gravand har även noterats under de två senaste inventeringarna. För vadarfåglar är trenden relativt stabil på en låg nivå. Den markerade toppen för enkelbeckasin 2012 verkar ha varit en tillfällig förekomst.

Figur 14. Resultat från strandängsinventeringarna vid Åby ängar. Notera att gravand inte inventerades 1997 och 2003.

Vinnö ängar

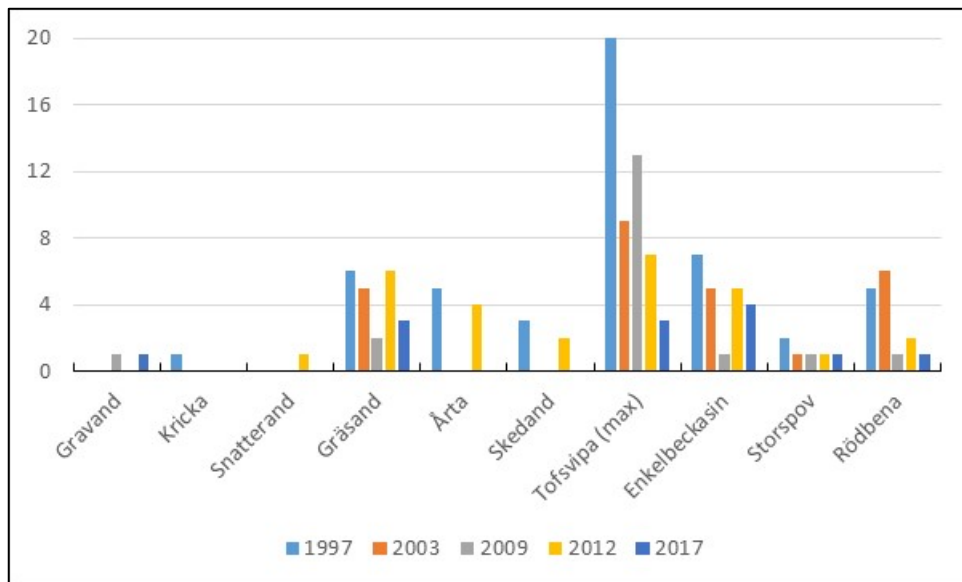
Inventerades under 4 år (Figur 15). Simandförekomsten är starkt vikande vid Vinnö ängar likt i övriga Vattenriket. För tofsvipa och storspov är däremot trenden relativt stabil, till och med positiv i ett längre perspektiv. Rödbena har dock minskat sedan toppåret 2003 (från 4 till 1 par) och enkelbeckasin noterades inte alls 2017 trots en stadig ökning under tidigare år. Även här kan resultatet 2017 hänga samman med uttorkade strandängar.

Figur 15. Resultat från strandängsinventeringarna vid Vinnö ängar.

Åsums ängar

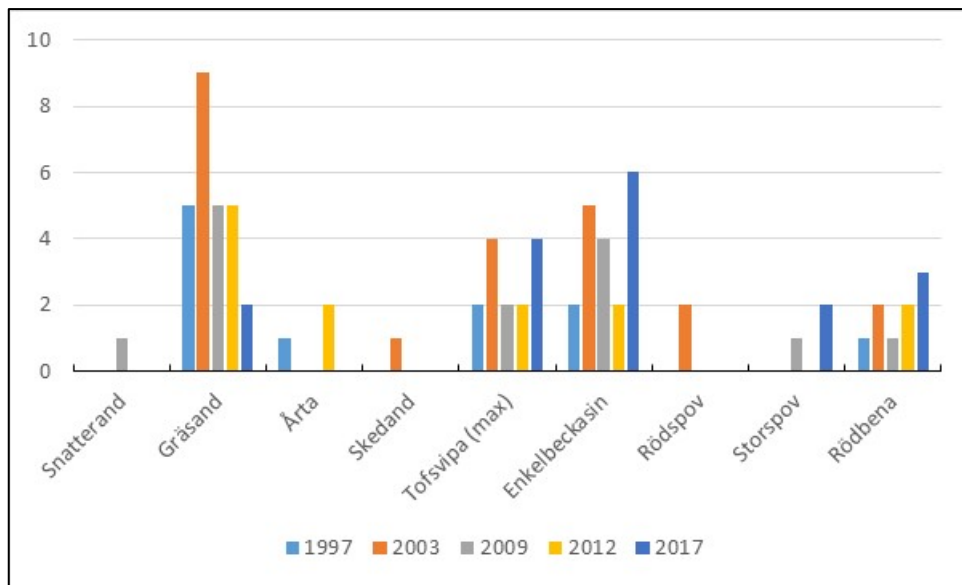
Inventerades under 5 år (Figur 16). Situationen på Åsums ängar är allt annat än positiv. Framförallt är trenden för tofsvipa och rödbena alarmerande. Strandängarna är hårt betade och den blå bården under stark igenväxning.

Figur 16. Resultat från strandängsinventeringarna vid Åsums ängar. Notera att gravand inte inventerades 1997 och 2003.

Viby äng

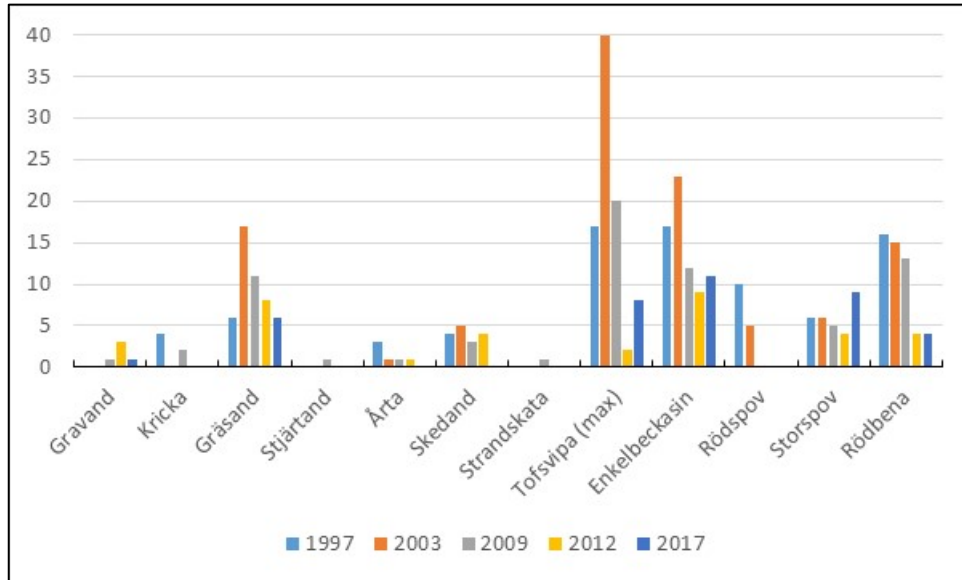
Inventerades under 5 år (Figur 17). Bland simänderna har endast gräsand jämförbara data och arten visar en markant minskning 2017. För vadarfåglarna ser det ljusare ut med ökande trender hos enkelbeckasin, storspov och rödbena. Tofsvipa är relativt stabilt förekommande med 2–4 par. Rödspovens förekomst var tillfällig 2003 och rörde troligen ”överskottsfåglar” från Håslövs ängar.

Figur 17. Resultat från strandängsinventeringarna vid Viby äng.

Rinkaby ängar (inklusive Horna ängar)

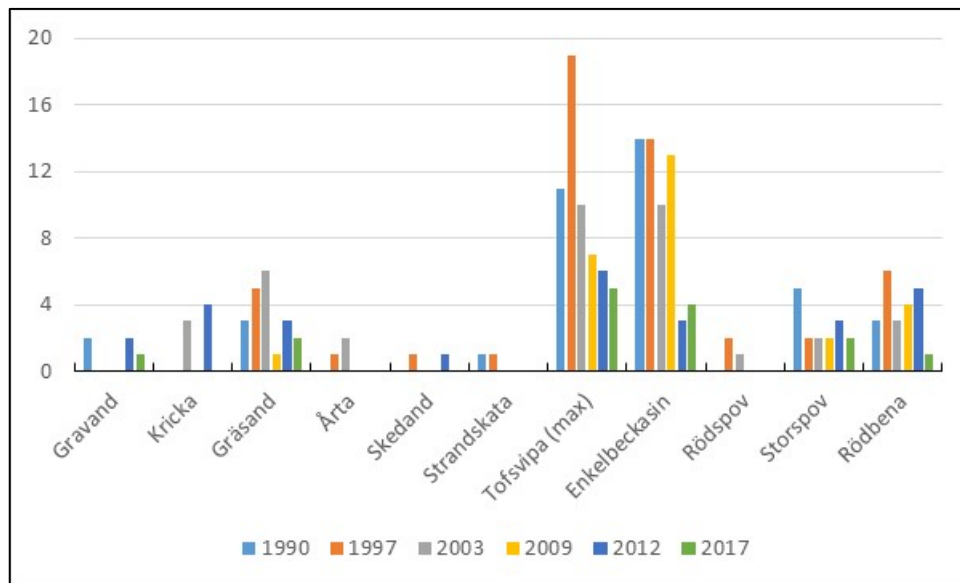
Inventerades under 5 år (Figur 18). Vikande trender överlag noteras från Rinkaby ängar. Dock finns det hopp för vadarfåglarna som 2017 återhämtat sig något. Här är det framförallt den södra delen, Horna ängar, som attraherar vadarna.

Figur 18. Resultat från strandängsinventeringarna vid Rinkaby ängar. Notera att gravand inte inventerades 1997 och 2003.

Vramsåns mynning

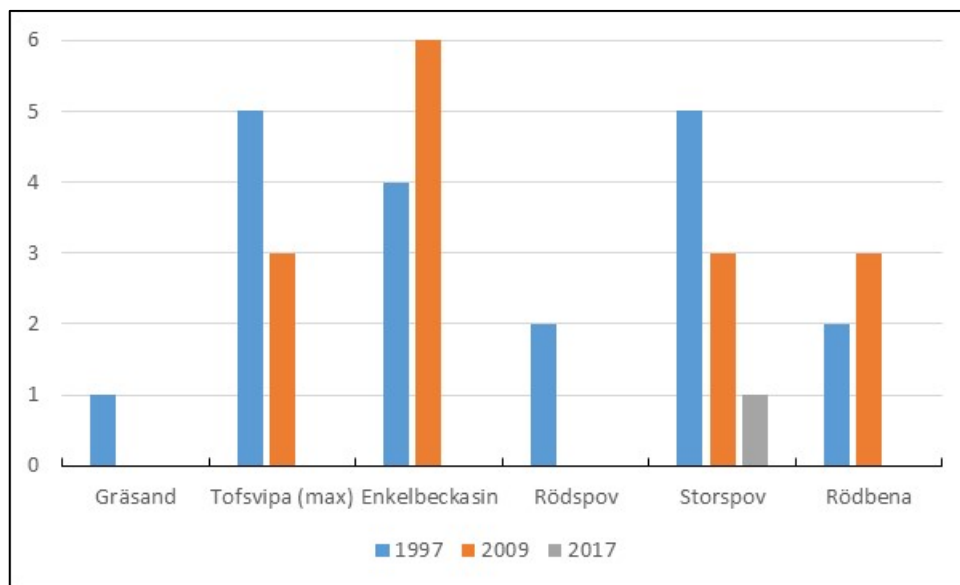
Inventerades under 6 år (Figur 19). Vramsåns ängar har till större delen förlorat sin attraktionskraft på strandängsfåglar och 2017 noterades de lägsta antalen under inventeringsserien. Idag är det mesta av området igenvuxet med hög örtvegetation och knappast att betrakta som strandäng. Smärre ytor norr om Vramsån håller fortfarande några par tofsvipa och enkelbeckasin, samt 1 par rödbena. I övrigt är det endast gulärta som förekommer i någorlunda antal (14 revir) på ängarna trots att även den har minskat (Figur 22).

Figur 19. Resultat från strandängsinventeringarna vid Vramsåns mynning. Notera att gravand inte inventerades 1997 och 2003.

Köpinge ängar

Inventerades under 3 år (Figur 20). Förutom 1 par storspov och 6 revirhävande gulärlor (och diverse andra sparsamt förekommande tättingar) är området idag i stort sett fågeltomt! Gravand och tofsvipa sågs tillfälligt 2017 men sannolikt häckade de utanför området. Under tidigare inventeringar noterades relativt goda antal med vadarfåglar (18 resp. 15 revir) och troligen är torka i kombination med dålig hävd (stark igenväxning) bidragande orsaker till frånvaron av strandängsfåglar på lokalen 2017.

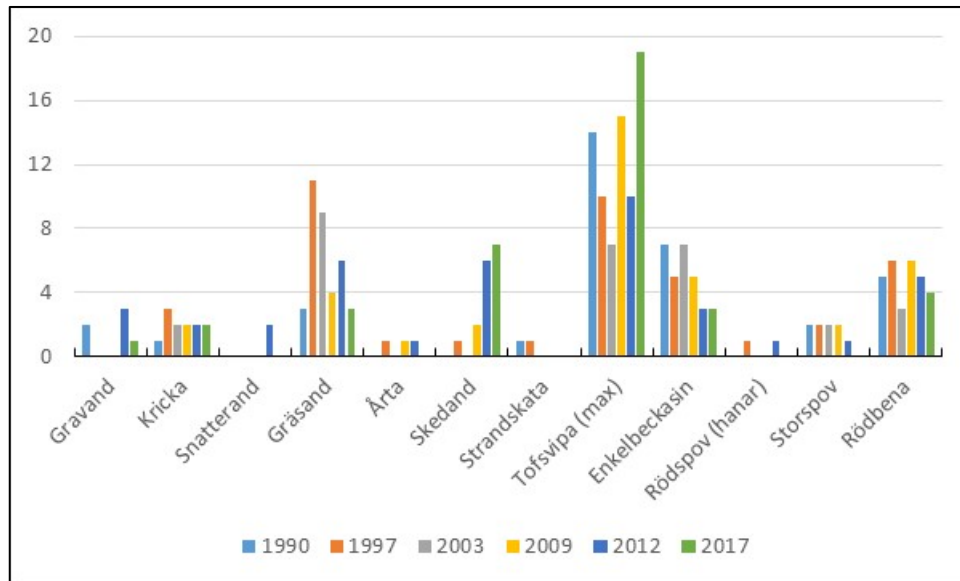
Figur 20. Resultat från strandängsinventeringarna vid Köpinge ängar.

Borrestads ängar

Inventerades under 2 år. Inga strandängsfåglar noterades under 2017 års inventering medan resultatet 1997 gav fem arter med antalet par inom parentes: gräsand (2), årta (1), tofsvipa (2), storspov (2) och rödbena (1). Torka i kombination med svag hävd är sannolikt orsaken bakom frånvaron av strandängsfåglar på lokalen 2017.

Pulken

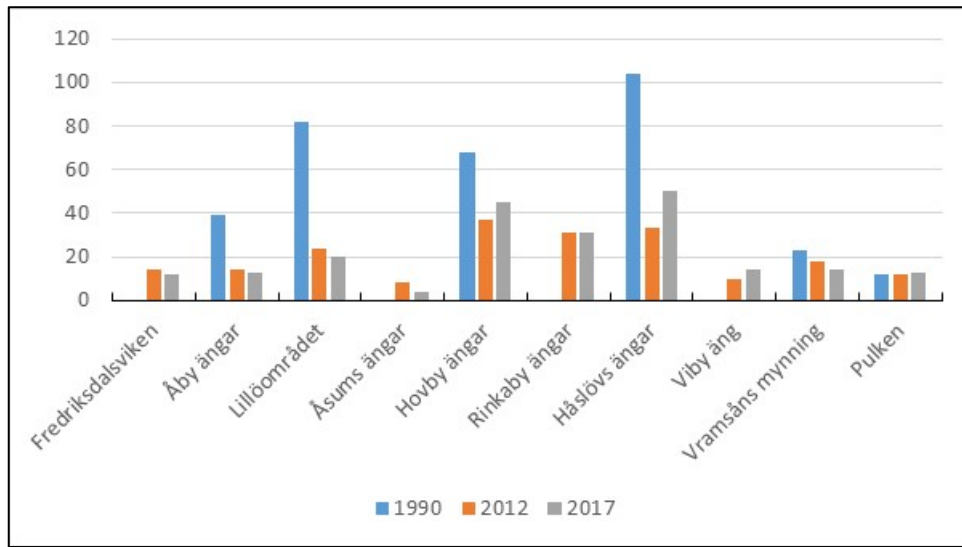
Inventerades under 6 år (Figur 21). Överlag har antalet häckande strandängsfåglar varit stabilt genom åren med 30–41 par/revir vid Pulken. Positiva trender för skedand och tofsvipa indikerar välbehållna häckningsmiljöer på lokalen. Minskande antal av andra strandängsarter kan därför sannolikt härledas till den generella minskningen inom hela Vattenriket, snarare än försämrade förutsättningar vid Pulken.

Figur 21. Resultat från strandängsinventeringarna vid Pulken. Notera att gravand inte inventerades 1997 och 2003.

Gulärlans förekomst 1990, 2012 och 2017

Gulärlan har generellt sett minskat inom inventeringsområdet efter den omfattande sommaröversvämningen 2007 men visar en viss återhämtning kring Hammarsjön under senare delen av 2010-talet (se även Håslövs ängar och Hovby ängar ovan). Arten häckar tämligen allmänt på kringliggande åkermark (framförallt i rapsfält) och till viss del beror återetableringen vid Hammarsjön sannolikt på inflyttning från omgivningarna när växtligheten på strandängarna återhämtat sig.

Figur 22. Antalet revirhävdande hanar gulärla under de tre utförda inventeringarna. Notera att Fredriksdalsviken, Åsums ängar, Rinkaby ängar och Viby äng inte inventerades 1990.

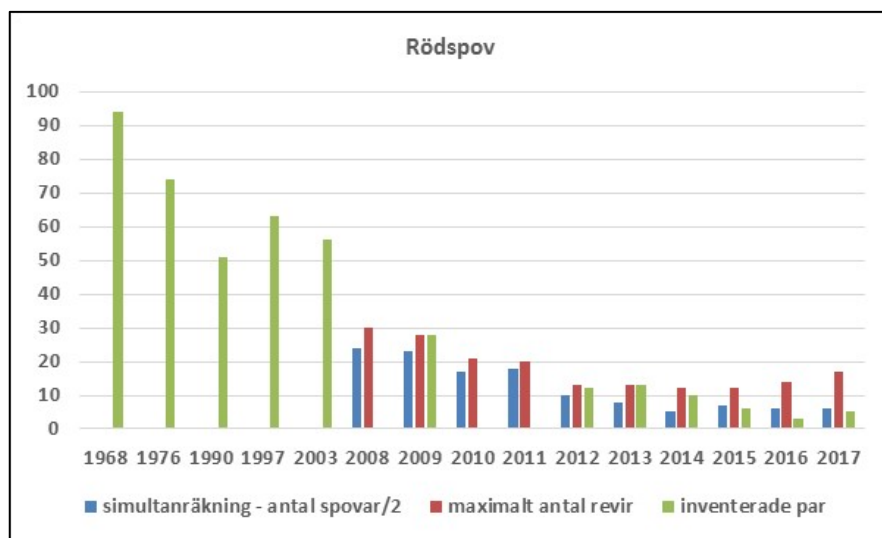
Tofsvipa

Trots en dubbling sedan 2012, därmed likvärdiga antal 2017 och 2009, är tofsviporna fortfarande bara hälften så många i inventeringsområdet som de var under 2003 (Figur 3). Det är även uppenbart att ökningen som skett under de senaste åren inte är övergripande, det är ett rejält uppsving på Håslövs och Hovby ängar som gör skillnad (Figur 7 & 12). Arten har helt försvunnit från Borrestads och Köpinge ängar, där den dock var fåtalig under tidigare inventeringar. En minskning har även skett vid Fredriksdalsviken–Åby ängar, Åsums ängar och Vramsåns mynning. I Lillöområdet har antalet varit påfallande stabilt kring 40 revir, fränsett en tillfällig halvering 2016 (Figur 10). På Vinnö ängar är antalet par stabilt med knappt tio par. En svag ökning har skett på Viby äng och Rinkaby ängar (konsentrerat till vätan på Horna ängar). Bortser vi från Håslövs och Hovby ängar har antalet vipor inte förändrats sedan 2012 vilket i sin tur innebär en halvering jämfört med de tre inventeringarna dessförinnan. Håslövs och Hovby ängar håller

idag 60 % av strandängsviporna inom det inventerade området, vilket visar hur viktiga lokalerna är för populationen i Vattenriket.

Rödspov

Utvecklingen för rödspoven i Vattenriket illustreras i figur 23. Antalet häckande par nådde (förhoppningsvis) en bottennivå 2016 med endast tre honor varav den enda på Isteräset därtill hittades död (Ström-Eriksson m.fl. 2017). Reproduktionen har även varit påtagligt låg under 2010-talet. De senaste fem åren (2013–2017) har beståndet varit fullt överblickbart och veterligen har endast 8 häckningar lyckats och producerat totalt 11 flygga ungar. Efter årets säsong ser det lite ljusare ut och möjligen är en återhämtning på gång, åtminstone vid Hammarsjön. Situationen på Isteräset är mindre lovande och där kan arten vara på utgående eftersom inga honor uppehöll sig stationärt i området 2017. Det är även uppenbart att det ökade antalet hanar på Håslövs ängar hänger samman med minskningen på Isteräset och flertalet nytillkomna hanar på lokalen bör röra inflyttade fåglar från Isteräset. Att antalet honor nu ökat från 3 till 5 är positivt men med det tredubbla antalet hanar i området är könsfördelningen skev och fortfarande oroväckande.

Figur 23. Antalet rödspovar i Vattenriket baserat på simultanräkningar (bedömt minsta antal par), maximalt antal revirhävande hanar respektive revirkartering. För år där ingen revirkartering utförts baseras maximala antal revir på simultanräkningarna.

Rödbena

Rödbenan har totalt sett minskat succesivt genom hela inventeringsserien. Dock har de årsvisa inventeringarna under 2010-talet på Håslövs ängar och Isteräset tydligt

visat skillnader mellan lokalerna. När det under de senaste fem åren gått fortsatt utför på Isteräset har det på Håslövs ängar sakta men säkert skett en ökning. Även på Hovby ängar och Viby äng har det skett en ökning sedan 2012, vilket påminner om tofsvipans mönster vid Hammarsjön men här är skillnaden att Rinkaby ängar inte visar någon återhämtning sedan 2009. Övriga lokaler visar samtliga vikande trend utom Åby ängar men där har endast funnits 0–1 par under hela inventeringsserien. Den alarmerande minskningen (60 %) av populationen i Vattenriket sedan 1997 verkar tack och lov ha bromsats upp lite de senaste åren (Tabell 2).

Tabell 2. Procentuell utveckling av antalet rödbenerevir inom de 9 områden som inventerades vid fem tillfällen 1997–2017.

Period	Antal år	total minskning	relativ minskning	årlig minskning
1997-2003	6	15.1	15.1	2.5
2003-2009	6	22.6	26.7	3.8
2009-2012	3	18.9	30.3	6.3
2012-2017	5	2.8	6.5	0.6
Summa	20	59.4	Medel: 19.7	Medel: 3.0

Predatorer och dess påverkan på strandängsfåglarna

Samtliga observationer av predatorer presenteras i Tabell 3 med högsta antal för ett enskilt besök summerat från de olika områdena, gällande samtliga utförda inventeringar i Vattenriket.

Tabell 3. Högsta antalet predatorer vid ett besök summerade för samtliga inventerade strandängar 2012 och 2017 samt för Håslövs ängar och Isterinäset 2013–2017. Till summorna för 2012 års totalinventering har adderats maxantalen från inventeringen 2013 vid Håslövs ängar och Lillöområdet eftersom predatorer inte registrerats 2012.

SAMTLIGA OMRÅDEN			HÅSLÖVS ÄNGAR					LILLÖOMRÅDET				
	2012	2017	2013	2014	2015	2016	2017	2013	2014	2015	2016	2017
RÄV	2	8		1	1		1		1	1	1	1
UTTER	0	0			1							
MINK	0	1										
GRÄVLING	1	0	1									
VIT STORK	5	12				1	2					
KUNGSÖRN	0	1										
SPARVHÖK	0	2			4	1				1		
DUVHÖK	0	0			1	1						
BRUN KÄRRHÖK	24	41	3	1	2	3	4		2	3	2	2
BLÅ KÄRRHÖK	1	1			1			1				
ÄNGSHÖK	0	1										
RÖD GLADA	10	48	1	2	1	3	2	1	2	2	2	4
HAVSÖRN	4	7										
FJÄLLVRÅK	0	0								1		
ORMVRÅK	8	22		1	1	1	1	1	4	2	1	3
TORNFALK	2	9				1				2		1
LÄRKFALK	6	8					1					
STENFALK	0	0			1	1				1		
PILGRIMSFALK	1	1			1	1	1		1	1		
SKATA	3	7										
KAJA	68	538			15	15	30			30	20	30
RÅKA	0	154			6	25	20			2	10	15
KRÅKA	107	133	7	11	5	50	30	7	10	2	3	9
KORP	9	12	1				2		1	3		1

Under inventeringen 2017 noterades räv vid 8 tillfällen jämfört med 2 tillfällen 2012. Vid den senare inventeringen gjordes observationerna enligt följande: 3 observationer på Hovby ängar avseende 2 olika revir, ett gryt vid Vramsåns mynning under rishög söder om ån nära strandängen (minst 2 ungar hördes från grytet), 1 observation vardera gjordes vid Rinkaby ängar (åt ägg ur ängspiplärkebo), Håslövs ängar (ivrigt attackerad av tiotal vipor/rödbenor på västra delen), Isterinäset (tog tre vipungar) och Åby ängar (hona med en unge). Det bör även nämnas att inom delområdet där räv sågs vid 2 tillfällen på norra delen av Hovby ängar fanns vid

första inventeringen 16 par tofsvipa, vid andra inventeringen noterades 4 ruvande, 5 par med pulli + 3 par och vid det tredje besöket 1 ruvande + 4 varnande par. Detta indikerar starkt att predationstrycket var högt på norra delen av Hovby ängar 2017 och observationerna tyder på att räv var predatorn i fråga. Den dåliga häckningsframgången på Isternäset, vilken även var påtaglig 2016 (se Ström-Eriksson m.fl. 2017), beror sannolikt även det på hög predation från räv i området.

Mink sågs på södra delen av Rinkaby ängar (Horna ängar) vid ett tillfälle 2017, simmandes i ett av de grävda diken. Dessutom är både mink och iller förekommande i Herculesområdet där dammarna är speciellt utsatta för predation, vilket inte minst märks i studierna av svarttärna där det trots goda antal häckande fåglar går dåligt med reproduktionen (Patrik Olofsson, pers. kom.). Även den markhäckande bruna kärrhöken är utsatt för predation av rovdjur runt Hammarsjön och framförallt år med lågt vattenstånd under häckningsperioden, vilket var extra påtagligt 2006, är bona utsatta (Roine Strandberg, opublicerad data). Ungarna bits ihjäl och lämnas.

Utter och grävling har noterats vid ett tillfälle vardera på Håslövs ängar; den förre raskt skuttande vid den centrala vätan 2015, ivrigt uppvaktad av diverse vadare och den senare via färskas spår 2013.

Prederande rovfåglar verkar inte ha en avgörande roll för häckningsframgången hos vadarna på strandängarna i Vattenriket, åtminstone inte under de senaste 15 åren, till skillnad från t ex i sydvästra Jylland där brun kärrhök tros vara den viktigaste predatorn på vadarungar (Ole Thorup muntl.), vilket sannolikt hänger ihop med att de i regel jagar kortare perioder med oregelbundna mönster. Även i Vattenriket kan brun kärrhök tänkas utgöra, med kring 50 häckande par, en påtaglig predator men faktum är att inga observationer som tyder på påtaglig jaktframgång har gjorts under de senaste 15 åren (trots att noggranna observationer gjorts under pågående jakt; Roine Strandberg, personlig data). Därtill är det mycket sällan rester från vadare hittas i kärrhöksbona; endast en handfull vipfjädrar har noterats 2004–2017 (baserat på >200 bobsök; Strandberg & Ström-Eriksson, opublicerad data).

Övervägande matas kärrhöksungarna med sork (troligen >90 % av bytesleveranserna till ungar i bo) och även i viss mån med andra fågelungar (bl. a. fasan, stare, kråkfåglar och sävsångare) samt kadaver (bl. a. hare och rådjur; Strandberg & Ström-Eriksson, opublicerad data). Dock ska inte påverkan helt negligeras eftersom bruna kärrhökar säkerligen tar en och annan vadarunge. De utgör även ett störningsmoment som i sig kan leda till spolierade häckningar, t ex

kan vaksamma kråkfåglar passa på att knycka ägg och nykläckta ungar när vadarföräldrarna är distraherade av en passerande kärrhök.

Rovfågeln utgör säkerligen även ett påtagligare hot för adulta vadarfåglar än övriga predatorer. Arter som observerats slå adulta vadare, alternativt där rester hittats från slagen fågel (där predator kunnat avgöras), är sparvhök (tofsvipa och rödbena på Håslövs ängar), duvhök (tofsvipa på Håslövs ängar) och pilgrimsfalk (tofsvipa på Isteräset och rödspovsrester vid bo). Pilgrimsfalkar uppehåller sig i området framförallt under sträckperioden och jagar då regelbundet på strandängarna. Rödspoven, med sin inte helt fördelaktiga spelflykt, är då ett lätt byte för falkarna. Den 14 juli 2017 sågs två unga pilgrimsfalkar på Håslövs ängar och vi får sannerligen hoppas att rödspovskullarna lämnat området dessförinnan; sista observationerna av rödspov gjordes med ett varnande par 11 juli och 1 ex 25 juli (www.artportalen.se). Tilläggs ska att havsörn jagar änder och gäss inom hela det inventerade området och kan mycket väl slå en ruvande and eller hona med ungar. En observation av två födosökande ännu inte flygga gräsandsungar utan förälder gjordes 2017 vid Åsums ängar som kan indikera att honan prederats, möjligen av örn eller mårddjur(?).

Enstaka individer som "fått smak" för vadarungar kan även påverka drastiskt. Ett exempel kan ges från Lyngbyholmen nordost om Vannebergaholmen där en ormvråk med liten ansträngning plundrade skärfläckekolonin på majoriteten av pulli under loppet av en förmiddag (Strandberg, egen observation). Liknande ihärdiga räder har observerats utförda av röd glada i skrattnåskoloni (Strandberg, egen observation), men här handlade det om en försumbar andel av ungarna som rövades (och troligen även en hel del döda ungar). I föreliggande fall rör det sig om tätt häckande fåglar vilket ger en extra utsatt situation.

En påtagligt negativ utveckling är den ökade förekomsten av kråkfåglar på strandängarna. Stora ansamlingar med kajor och råkor samt kringfläckande kråkflockar och enstaka korpar så väl som lokalt häckande kråkor tenderar att i stor utsträckning förtära vadarägg. Under de tre senaste åren när kråkfågeln getts extra uppmärksamhet är det nära nog en daglig syn med kråkfåglar som bär eller äter på vadarägg. Kajor patrullerar de torrare delarna av ängarna från ena sidan till den andra och kan avverka stora ytor under kort tid. Vid ett tillfälle noterades en rödspovhane i ett försök att avvärja kajor från boplatsen med utbredda vingar (lite som en tjurfäktare) men han gav snart upp och intog viloställning. Boet, likt ett närliggande, var prederat vid återbesök. Även skata har noterats i mindre antal på strandängarna under inventeringarna.

Slutligen bör nämnas vit stork. Storken ökar sakta men säkert i Vattenriket och är en utomordentligt allätare som inte drar sig för att dryga ut kosten med diverse fågelungar. Kanske inte ett större problem i dagsläget men tål att hålla ögonen på framöver.

Kommentarer kring utvecklingen för vadarfåglarna och påverkande faktorer

Våren 2017 var relativt varm, men inte nämnvärt torr, och vegetationstillväxten kom igång tidigt. Detta var sannolikt gynnsamt för flertalet vadare och gulärta, vilket avspeglades i siffrorna kring Hammarsjön. Vattennivåerna var dock låga utan någon uttalad senvinteröversvämning av ängarna. Brist på vattensamlingar på strandängarna, trots relativt hög fuktighet, missgynnade sannolikt simandsförekomsten i området och även vadare generellt. När det gäller simänder är bilden i det närmaste katastrofal med en 70 %-ig minskning sedan 1990-talet!

Det stora glädjeämnet är uppsvinget för vadarna på Håslövs ängar och Hovby ängar. Även om vi inte har några kontinuerliga data från Hovby ängar så kan vi med hjälp av de årliga inventeringarna på Håslövs ängar anta att det inte är en tillfällighet, utan att vadarna sakta men säkert har återhämtat sig sedan bottennoteringen 2012. Kanske är de värsta efterverkningarna från sommaröversvämningen 2007 nu över? Det är fortfarande långt kvar till de nivåer som var gällande efter restaureringen på 1990-talet (se Cronert 1996) och i det stora hela är trenden fortsatt vikande.

Förhoppningsvis ger uppsvinget vid Håslövs och Hovby ängar avkastning i hela å-systemet. Flera projekt bedrivs idag för att försöka ta reda på var problemen ligger och det är synnerligen betydelsefullt att arbetet fortskrider och därtill utökas med fler studier. De faktorer som bör ha avgörande påverkan på vadarbestånden är (1) födounderland, (2) häckningsmiljö och (3) predationstryck. Vi har sett en tydligt positiv effekt från restaureringsarbeten med röjning och förbättrad hävd på ängarna och en tydligt negativ effekt av den omfattande sommaröversvämningen som ledde till vegetationsdöd och troligen förändrat näringsunderlag, vilket torde drabba framförallt nykläckta vadarungar. För en initierad redogörelse kring följder av den svåra översvämningen sommaren 2007 se Cronert (2014).

Vyer mot norr över Håslövs ängar från fågeltornet och markvägen 9 juli 2007 – notera fältharen (bilden till höger) som fick transporteras i ryggsäcken till kullen norr om ängarna för undsättning (foto: Roine Strandberg).

Att upprätthålla en hög kläckningsframgång är avgörande för att en vadarpopulation ska vara livskraftig och riktad jakt på predatorer är en åtgärd som kan ha effekt på framgången (Ottvall 2014, Ström-Eriksson & Ottvall 2015). Studier av rov- och kråkfåglars påverkan behövs även för att avgöra olika arters betydelse som predatorer. Under 2016 var predationstrycket på äggstadiet något högre på Håslövs ängar jämfört med 2015, men på Isteräset tycks fallet vara det motsatta med lägre predationstryck än 2015. Det är möjligt att bra väderförutsättningar, god vegetationstillväxt och vattentillgång i kombination med ett lägre predationstryck under häckningssäsongen låg till grund för ett tämligen lyckat utfall för vadarna på Håslövs ängar 2015 och 2017 (se nedan angående skyddsjakt). Till skillnad mot den låga ungfågelöverlevnaden för tofsvipa 2016, då en lång period utan nederbörd under framför allt maj månad innebar att vattensamlingar torkade ut tidigt på säsongen. Födottillgången är troligen mer begränsad under torrare förhållanden vilket leder till längre födosöksförflyttningar av ungar och därmed ökar risken för exponering för predatorer. Torka kan orsaka födobrist även i andra miljöer (t ex odlingsmark) vilket kan öka predatornärvaro på strandängarna och resultera i en högre predation av bl.a. vadarungar. Frågan är dock varför rödbenorna hade en relativt lyckad säsong 2016 när tofsviporna visade en klart lägre ungproduktion? Möjligen rör sig ungarna i mer skyddade miljöer med högre vegetation än vad vipungarna gör; bona ligger åtminstone mer skyddade i tuvor. I vilket fall är det angeläget att undersöka möjligheterna att förbättra situationen med vegetationshöjd och vattentillgång på fler lokaler samt minska predationstrycket, även om det senare kan anses kontroversiellt och lite av konstgjord andning. Kontinuerlig jakt på rödräv är en tänkvärd åtgärd för att långsiktigt förbättra överlevnaden för vadarfåglarna på strandängarna. Ett försök med skyddsjakt på räv och grävling har genomförts 2016 och 2017 vid Håslövs ängar. Således kan ett minskat antal rävar ha varit bidragande till bättre häckningsframgång på ängarna 2017.

En lyckosam vattenreglering av den centrala vätan på Håslövs ängar är ett positivt steg i riktning mot mer attraktiva miljöer, likt den restaurering som genomfördes under 1990-talet. Vegetationstillväxten har även förbättrats successivt sedan sommaröversvämningen 2007. Avsaknaden av tofsvipor på västra och norra delen av Håslövs ängar under många år kan ha varit ett resultat av översvämningen men nu verkar trenden vara bruten! Här kan även ett lägre antal betande gäss under tidigare delen av våren och färre gåskullar som besöker ängarna i april–maj kunna vara bidragande faktorer. Att vi ser en ökning av vadarfåglar även på Hovby ängar och Viby äng inget förhoppningar, men samtidigt är trenden oroväckande i stort och frågorna kvarstår kring hur strandängarna ska kunna behålla sin attraktionskraft på våtmarksfåglar.

Referenser

- Cronert, H., Hansson, L.-A., Vamborg, P. 1980. De akvatiska evertebraternas betydelse som födoresurs för vadarna på en sydsvensk betad fuktäng. Projektarbete i ekologi. Biologiska Institutionen, Lunds Universitet.
- Cronert, H. 1996. Vilen betydelse har restaureringen av strandängar i nedre Helgeåns våtmarksområde? – resultat från häckfågelinventering av sex strandängsområden. Meddelande nr 16 från Nedre Helgeåns Fågelstation. Spoven nr 2(96):57–66.
- Cronert, H. 2008. Håslövs ängar- inventering av hävdberoende vadare och änder våren 2007. Anser 47:1–13.
- Cronert, H. 2010. Strandängsfåglar längs nedre Helgeån i Kristianstads Vattenrike 2009 – med jämförelser bakåt i tiden. Anser 49:79–94.
- Cronert, H. 2014. Strandängsfåglar i Vattenriket – Häckfågeltaxeringar och simultanräkningar. Vattenriket i fokus 2014:02. Biosfärsområde Kristianstads Vattenrike.
- Cronert, H. & Lindblad, T. 1990. Inventering av sex strandängar inom nedre Helgeåns våtmarksområde våren 1990. Meddelande nr 3 från Nedre Helgeåns Fågelstation.
- Cronert, H. & Lindblad, T. 1998. Häckande simänder och vadare på strandängarna i Kristianstads Vattenrike – Resultat från en inventering våren 1997. Meddelande nr 20 från Nedre Helgeåns Fågelstation. Anser 37:89–102.
- Cronert, H. & Lindblad, T. 2004. Strandängsinventering längs nedre Helgeån i Kristianstads Vattenrike våren 2003. Meddelande nr 32 från Nedre Helgeåns Fågelstation. Anser 43:65–78.
- Gunnarsson, G. 2015. Strandängarna i Kristianstads Vattenrike – hotade "hot spots". Forskningsmiljön Man & Biosphere Health: Högskolan Kristianstads miljöforskning i biosfärsområde Kristianstads Vattenrike. (ed) Ingemar Jönsson. Kristianstads kommun.
- Naturvårdsverket. 1978. Biologiska inventeringsnormer, BIN Fåglar. Stockholm.

Ottvall, R. 2014. Häckningsframgång hos vadare på Ölands sjömarker: utvärdering av ett försök med predator kontroll. Meddelande 2004:17. Länsstyrelsen Kalmar län.

Ottvall, R., Cronert, H., Flyckt, G., Lindblad, T., Olofsson, P., Strandberg, R. & Waldemarsson, N. 2009. Rödspoven i Kristianstads Vattenrike 2008. Anser 48:1–10.

Ström-Eriksson, M. & Ottvall, R. 2015. Häckningsframgång hos rödspov och tofsvipa på Håslövs ängar och Iternäset 2015. Vattenriket i fokus 2015:07. Biosfärsområde Kristianstads Vattenrike.

Ström-Eriksson, M., Strandberg, R. & Ottvall, R. 2017. Häckningsframgång för rödspov och tofsvipa på Håslövs ängar och Iternäset 2016. Vattenriket i fokus 2017:03. Biosfärsområde Kristianstads Vattenrike.

Inventering av strandängsfåglar längs nedre Helgeån i Kristianstads Vattenrike 2017 och en jämförelse med tidigare inventeringar

I denna rapport redovisas och analyseras resultaten av häckfågelinventeringar utförda 2017 och jämförs med inventeringar bakåt i tiden, bland annat från den närmast föregående heltäckande inventeringen 2014. Medan simänderna visar på en fortsatt negativ utveckling, verkar den generella trenden vara bruten för vadarfåglarna. Resultaten visar på en tydlig återhämtning på strandängarna kring Hammarsjön.

**Länsstyrelsen
Skåne**

www.lansstyrelsen.se/skane